

Ugdymas XXI amžiui: 4K modelis švietimo kontekste

Parengė:
Šarūnas Genys
Gabija Kajėnaitė
Lukas Stakėla

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

Kurk
Lietuvai

TURINYS

1. Įžanga	3
2. Kontekstas	4
2.1 EBPO: 4 švietimo ateities scenarijai	5
2.2 Geros mokyklos koncepcija	8
2.3 Kompetencijos/įgūdžiai	10
2.4 Dalyvavimas NVŠ veiklose	15
2.5 NVŠ naudos	18
2.6 NVŠ veiklose įgytų kompetencijų pripažinimas	20
2.7 Mokyklose vykdomų veiklų analizės	23
3. 4K modelis	26
3.1 Kas yra 4K?	27
3.2 Vertinimas švietimo sistemoje	29
3.3 Kodėl reikia 4K?	30
4. Gerosios praktikos	33
4.1 Tarptautinis Bakalaureatas	34
4.2 The Duke of Edinburgh's International Award	38
4.3 Užsienio praktikos	41
5. Apibendrinimas	57
6. Išvados	58
7. Literatūros sąrašas	59

IŽANGA

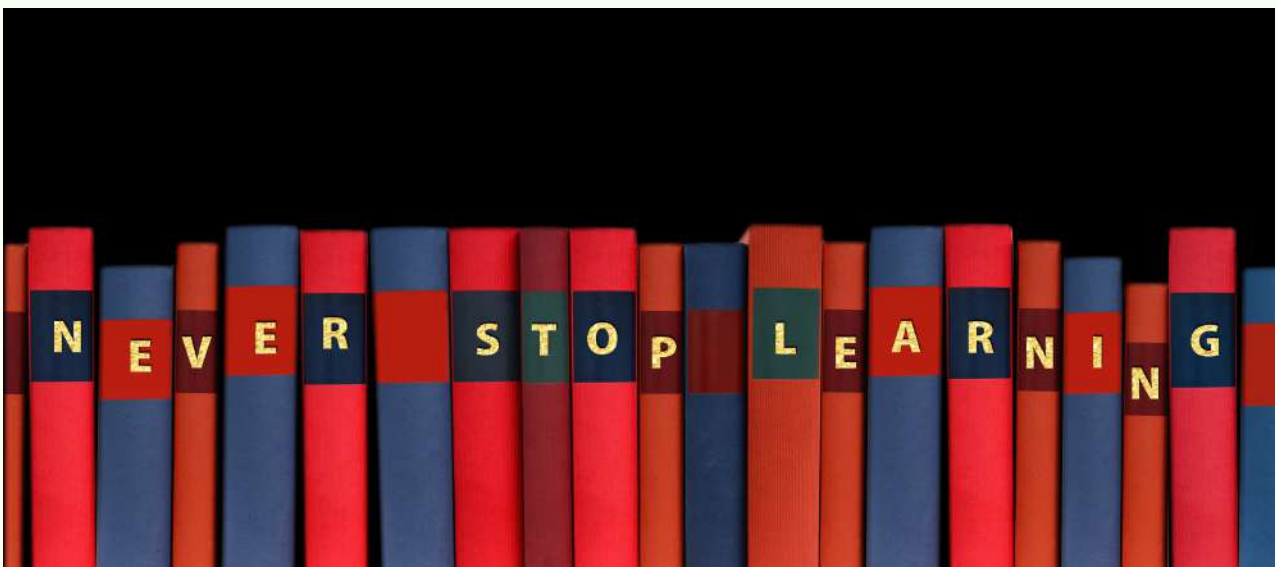
Šiuolaikinėje visuomenėje yra svarbu mokėti mokytis ir prisitaikyti prie nuolatinių pokyčių, būti pilietišku, turėti kultūrinių bei socialinių įgūdžių. Norint padėti mokiniams atrasti save ir kūrybiškai prisitaikyti visuomenėje, reikia sudaryti sąlygas prasmingoms vaikų ir jaunimo veikloms, didinti pasirinkimo galimybes.

Formalusis ugdymas suteikia jauniems žmonėms akredituotą žinių paketą, tuo tarpu neformalusis ugdymas dėl savo patyriminio ir socialinio pobūdžio suteikia kompetencijas, kurios įgalina juos įsitraukti į bendruomenės gyvenimą, sėkmingiau įsitvirtinti studijose ir darbo rinkoje. *Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje* [1] suformuluotas neformaliojo vaikų švietimo (NVŠ) tikslas būtent ir yra ugdyti kompetencijas, kurios padeda tapti brandžia asmenybe, gebančia spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje. *Geros mokyklos koncepcijoje* [2] mokinių asmenybės branda įvardijama kaip vienas mokyklos veiklos rezultatų, tačiau yra pripažįstama, kad trūksta įrankių padedančių mokyklai tiksliai įvertinti mokinių brandą ir kompetencijas.

Šiame dokumente apžvelgiamas formaliojo ir neformaliojo švietimo kontekstas, išskirtinį dėmesį skiriant kompetencijų ir įgūdžių ugdymo svarbai. Taip pat detaliau aptariamas 4K modelis - kaip jis padės įvertinti mokinių kompetencijas ir kodėl apskritai reikia pripažinti neformaliojo švietimo būdu įgytas kompetencijas. Galiausiai aptariamos gerosios praktikos, tiek Lietuvoje, tiek ir pasaulyje.

KONTEKSTAS

- 2.1 EBPO: 4 švietimo ateities scenarijai
- 2.2 Geros mokyklos koncepcija
- 2.3 Kompetencijos/įgūdžiai
- 2.4 Dalyvavimas NVŠ veiklose
- 2.5 NVŠ naudos
- 2.6 NVŠ veiklose įgytų kompetencijų pripažinimas
- 2.7 Mokyklose vykdomų veiklų analizės
 - 2.7.1 Pažintinės kultūrinės veiklos analizė
 - 2.7.2 Pilietinės-socialinės veiklos analizė

EBPO

4 švietimo ateities scenarijai

2020 m rugsėjo 15 dieną Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) išleido publikaciją pavadinimu *Atgal į švietimo ateitį* (angl. *“Back to the Future of Education”*). [3] Šioje publikacijoje apibrėžiami keturi švietimo ateities scenarijai. Trečiasis scenarijus geriausiai atitinka 4K modelio tikslus, tad šiame dokumente bus apžvelgiamas tik jis.

Trečiasis scenarijus pavadinimu *Mokyklos kaip mokymosi centrai* (angl. *“Schools as learning hubs”*) kalba apie šiuolaikinės mokyklos pokytį ir stiprią sąsają su visuomene. Mokyklos pagrindinės funkcijos išlieka, bet eksperimentavimas patampa norma. Atveriamos “mokyklų sienos” sujungia mokyklas su aplink esančiomis bendruomenėmis, kas prisideda prie visada besikeičiančių mokymosi formų, pilietinio aktyvumo ar socialinių inovacijų.

Mokyklos ir toliau atlieka pagrindines savo mokymo funkcijas,

tačiau tuo pačiu metu atsiranda daugiau įvairių bei modernių bendrųjų kompetencijų pripažinimo formų, kurios leistų geriau atitikti ateities darbo rinkos poreikius ir mažintų formalių pripažinimų, tokių kaip pažymiai ar brandos atestatai, svarbą. Taip pat šiame scenarijuje teigiama, jog mokykloms teks vis didesnė atsakomybė formuojant ugdymo veiklą.

Vietinių bendruomenių veikėjai, tokie kaip pramonės atstovai, visuomenininkai, mokslininkai ar kiti, vis labiau įsitrauks į ugdymo proceso formavimą, siekdami įtvirtinti jiems svarbias vertybes, tad mokyklų stiprybę apibrėš kuo platesnis socialinių partnerių tinklas. Šie veiksniai lems, jog švietimo sistema vis mažiau remsis viena bendra sistema taikoma visoms mokykloms ir joje atsiras

daugiau laisvės įvairovei, tačiau pabrėžiama, jog taip pat egzistuos kokybės kontrolės mechanizmai siekiantys kokybės tolygumo mokyklose.

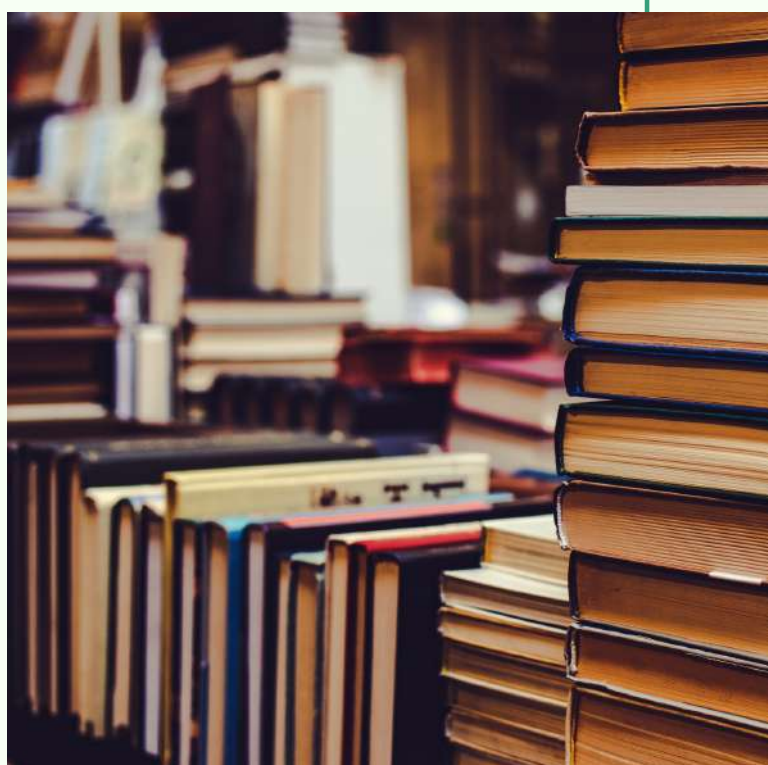
Vietovėse su aukštu socialinių kompetencijų lygiu šie kriterijai bus nustatomi susitariant vietinei bendruomenei, o vietovėms stokojančioms pajėgumų bus taikomi strateginiai nacionaliniu mastu patvirtinti metodai bei suteikiama reikalinga pagalba siekiant norimo rezultato.

Mokymas bus charakterizuojamas visapusiškumu, jo pamatu taps eksperimentavimo kultūra, ugdymo procesas taps labiau individualizuotas pasitelkiant problemų sprendimą komandoje, savęs įsivertinimą bei atskaitomybę bendramoksliams. Bus atsisakyta mokinių reitingavimo pagal pažymius ir nuolatinės stebėsenos, platės pripažįstamų bei vertinamų mokymosi šaltinių ratas, dėmė tarp formalaus ir neformalaus švietimo išsaugos. Svarbesnę vietą turės ir savišvietė, mokymasis taps visos dienos veikla lydima švietimo profesionalų, mokymasis dažniau vyks už klasės ar mokyklos ribos.

Ugdymo programos pakeis spontaniškai iš mokinių poreikių atsirandančios mokymosi situacijos.

Mokytojai taps nuolat besikeičiančio ugdymo proceso *inžinieriais*, pasitikėjimas mokytojų profesionalumu ir kompetencija išaugs.

EBPO pabrėžia, jog šiam modeliui yra būtini mokytojai su stipriomis pedagoginėmis žiniomis bei pažintimis įvairiose socialinėse grupėse. Taigi labai svarbu kokybiškas mokytojų paruošimas bei nuolatinis jų kompetencijų ir įgūdžių tobulinimas. Taip pat mokyklos yra atviros įvairių sričių profesionalų dalyvavimui ugdymo procese. Tikimasi didesnės tėvų bei visuomenės įsitraukimo į mokyklos gyvenimą. Socialiniai partneriai tokie kaip muziejai, bibliotekos, technologijų ar inovacijų centrai taps vienu iš papildomų mokyklų pagalbininkų.

EBPO 3-asis švietimo ateities scenarijus [3]

Tikslai ir funkcijos

Mokyklos išlaiko daugumą savo funkcijų, bet naujos kompetencijų pripažinimo sistemos pakeičia formalųjį vertinimą.

Švietimo sistema nebebus vienalytė, mokykloms teks daugiau atsakomybės kuriant savo ugdymo metodiką, daugiau įtakos turės vietinė bendruomenė.

Eksperimentavimas bei įvairių ugdymo praktikų taikymas taps norma. Individualiai pritaikytą mokymosi kelią sustiprins bendradarbiavimas.

Švietimo veiklos planuojamos platesniame švietimo paslaugų teikėjų bei erdvių tinkle.

Ugdymo organizavimas

Mokytojų bendruomenė

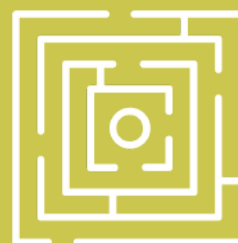
Mokytojai – žingeidūs profesionalai aktyviai dalyvaujantys vietinės bendruomenės veikloje. Jų mokymą papildo vietiniai visuomenės veikėjai ar įvairių institucijų atstovai siūlantys savo žinias ir patirtį.

Stipri partnerystė tarp mokyklos ir išorinių institucijų tokių kaip bibliotekos, muziejai, meno centrai ir t.t. mokykloms padės sumažinti mokymui reikalingus resursus.

Viešasis valdymas

Daugiau galios savivaldai. Savivalda prisideda prie mokyklų socialinių partnerių tinklo plėtos.

Iššūkiai viešajam sektoriui

Įvairūs visuomenės grupių interesai, galios svertų pokyčiai. Atsiranda įtampa tarp lokalių ir valstybinių švietimo sistemos tikslų.

GEROS MOKYKLOS KONCEPCIJA

Dabartinės mokyklos modelis susiformavo industrinės revoliucijos laikais ir buvo pagrįstas to meto mąstymo būdu bei valstybių poreikiais - šį modelį galima apibūdinti kaip išsilavinimas visiems. Mokykla turėjo veikti tiksliai ir sklandžiai, kaip mechanizmas, ir, taikydama standartines programas bei mokymo būdus, ugdyti pagal amžių grupuojamus vaikus taip, kad jų išsilavinimas bei gebėjimai atitiktų jų amžiaus grupei numatytas normas. Šiais laikais nuo švietimo visiems pereinama prie švietimo kiekvienam, t. y. personalizuoto ugdymo(-si) ir mokymo(-si) pripažįstant, kad žmonių patirtys, poreikiai ir siekiai skiriasi, mokomasi skirtingais tempais ir būdais. Nuo XX amžiaus laikų pastebimai pasikeitė ir visuomenės vertybės, gyvenimo būdas, požiūris į asmenybę ir jos ugdymo(-si) tikslus. Informacijos pertekusiame pasaulyje mokėjimas atsiminti informaciją nebėra toks svarbus kaip buvo anksčiau. Dabar vis svarbesni tampa gebėjimai – kritinis, analitinis, kūrybinis mąstymas, gebėjimas spręsti problemas, iniciatyvumas, ir kiti.

2015 metų gruodžio mėnesį patvirtinta *Geros mokyklos koncepcija* [2] siekia sudaryti prielaidas kelti bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės lygį, parodyti mokyklai veiklos kryptį ir įgalinti ją veikti. „Gera mokykla – pamatinėmis humanistinėmis vertybėmis ugdymą grindžianti, prasmės, atradimų ir asmens ugdymo(-si) sėkmės siekianti mokykla“. Iki šiol, vertinant mokyklą yra įprasta pagrindiniais gerumo rodikliais laikyti formalius akademinis rezultatus, tačiau koncepcijoje teigiama kad svarbu atsižvelgti ir į rezultatų pasiekimo būdą. Abu aspektai – rezultatai ir jų pasiekimo procesas – yra lygiaverčiai.

2015 metais EBPO organizuotas tarptautinis penkiolikmečių *PISA* (angl. *Programme for International Student Assessment*) tyrimas atskleidė, kad Lietuvoje 54,5 proc. mokinių sutinka su teiginiu „*jaučiuosi priklausantis mokyklos bendruomenei*“, palyginus su 73 proc. vidurkiu EBPO šalyse. [4] Dažniausia priežastis, kodėl mokiniai nesijaučia priklausantys mokyklos bendruomenei yra neigiamas santykis su mokytojais. Tose mokyklose kur mokiniai jaučiasi laimingi, jie dažniau pripažįsta jog sulaukia paramos iš savo mokytojų.

PISA tyrimas patvirtina, jog tie mokiniai kurie jaučiasi svarbia mokyklos bendruomenės dalimi, taip pat pasiekia geresnius akademinus rezultatus bei yra labiau motyvuoti. Tačiau geriausias akademinis ugdymo rezultatus pasiekiantys mokiniai neišsiskiria savo pasitenkinimu gyvenimo kokybe - daugumoje EBPO šalių 10 proc. geriausias pasiekimus turinčių mokinių nurodė panašius pasitenkinimo gyvenimu rodiklius kaip ir 10 proc. žemiausias rezultatus turinčių moksleivių. Priežasčių tam gali būti įvairių, tačiau matome jog vien tik akademiniai pasiekimai mokykloje nepadaro mokinių laimingais.

Geros mokyklos koncepcijoje tvirtinama, kad mokykloje ugdymas neturi būti savitikslis, o verčiau turėtų padėti mokiniui ugdytis įvairias jam ir visuomenei svarbias kompetencijas. [2] Mokyklos veiklos rezultatai turėtų būti labiau koncentruoti į mokinių asmenybės brandą, individualias galimybes, nuolatinę ugdymo(-si) pažangą. Mokiniai turi suvokti save kaip asmenybes, pasitikėti savo jėgomis ir džiaugtis savo pasiekimais, bet tuo pačiu išmokti kantriai įveikti nesėkmes, priimdami naujus iššūkius kaip kelią į tobulėjimą. Tam pasiekti reikia skatinti saviraiškų dalyvavimą, kuris yra toks pat svarbus asmenybės augimui, kaip ir formalus ugdymas. Taip pat reikia skatinti refleksiją - mokyti mokinius keltis tikslus, apmąstyti ir aptarti savo veiklas, įsivertinti, pasimokyti iš patirties.

KOMPETENCIJOS IR ĮGŪDŽIAI

"Per ateinantį dešimtmetį iki 11,5 trilijonų dolerių gali būti prarasta jeigu nesugebėsime persiorientuoti į reikiamus bei paklausius įgūdžius"

Norint, kad ugdymas išliktų aktualus nūdienos realijoms, reikia suprasti kokie įgūdžiai yra reikalingi sparčiai besikeičiančiame technologijų pasaulyje ir kaip tikslingai ugdyti moksleivius jog jie sėkmingai įsilietų į ateities darbo rinką. Dirbtinis intelektas vis dar negali lygiuotis su žmogaus abstrakčiu mąstymu, plačiu kontekstiniu supratimu bei etiškų sprendimų pagrindimu. Tačiau robotai ir dirbtinis intelektas yra labai efektyvūs atliekant rutines rankų darbo ar kognityvinių gebėjimų reikalaujančias užduotis.

Nuo 1960-ųjų žmonės praleidžia vis daugiau laiko atlikdami užduotis reikalaujančias kūrybiškumo, analitinio mąstymo bei socialinių įgūdžių. Spėjama, jog ateityje ir toliau kils paklausa techniniams įgūdžiams kaip pavyzdžiui programavimui, tačiau švietimo sistemai vis labiau koncentruojantis į techninius įgūdžius taip pat turėtume atkreipti dėmesį į platesnes moralines dilemas susijusias su dirbtinio intelekto panaudojimu. Švietimas ugdantis piliečių sąmoningumą bei moralinį supratimą padėtų valstybei suvokti potencialias rizikas ir galimybes susijusias su naujausiomis technologijomis. Ketvirtoji pramonės revoliucija jau įsibėgėja, ji ženkliai pakeis įgūdžius, kurie bus reikalingi sėkmingai dalyvauti darbo rinkoje – iki 2030 metų bene 1 milijardas žmonių turės persikvalifikuoti bei patobulinti savo įgūdžius tam, kad išliktų kompetentingi darbo rinkoje. [5] Iki 2022 m. 42 proc. bazinių įgūdžių reikalingų atlikti įvairias užduotis taip pat pasikeis. Tačiau darbai laukiantys 21-ajame amžiuje nereikalaus vien tik techninių įgūdžių. Pasaulio Ekonomikos Forumas (toliau PEF) taip pat pabrėžia jog darbuotojai ir toliau ieškos žmonių, kurie geba kūrybingai spręsti problemas, moka dirbti komandoje, geba susitvarkyti su neapibrėžtumu.

Jeigu švietimo bei profesinio tobulinimo programos nesugebės persiorientuoti į įgūdžių trūkumą, žala gali būti milžiniška. *Accenture* kompanija paskaičiavo kad per ateinantį dešimtmetį iki 11,5 trilijonų JAV dolerių gali būti prarasta jeigu nebus patenkinta reikalingų įgūdžių paklausa. [6]

Pasaulio Ekonomikos Forumas aktyviai plėtoja savo rekomendacijas 4-ajai pramonės revoliucijai, pabrėždamas jog šis pokytis nėra susijęs vien tik su technologijų įsiliejimu į mūsų kasdieninį gyvenimą, bet turėtų būti priimamas kaip galimybė pasidalinti technologijų sukurtomis naudomis su visomis visuomenės grupėmis, atsižvelgiant ir pabrėžiant žmogiškuosius įgūdžius, kurių dirbtinis intelektas nesugebės pakeisti dar kurį laiką.

David Deming, Harvardo Universiteto švietimo ir ekonomikos profesorius teigia jog minkštosios kompetencijos, tokios kaip derybos ar analitinis mąstymas, laikui bėgant taps tik dar svarbesnės mūsų asmeniniame bei profesiniame gyvenime. [7] Jo teigimu, moderni darbuotoja kurioje dirba žmonės atsakingi už įvairias užduotis bei projektus primena vaikų darželio aplinką, kurioje socialiniai įgūdžiai yra ypač vertingi. PEF taip pat pabrėžia jog jau 2022-iais atsiras naujų, vis labiau darbdavių geidžiamų kompetencijų, kaip pavyzdžiui aktyvus mokymasis bei užduotys reikalaujančios technologinio dizaino suvokimo ir kūrybiškumo. [8]

Vis daugiau užduočių, kurios yra dažniausiai patikimos atlikti žmonėms, bus perimtos kompiuterių. Pavyzdžiui, šiuo metu kompiuteriai atlieka apie 47 proc. informacijos bei duomenų perdirbimo, tačiau spėjama jog šis skaičius pakils iki 62 proc. 2022-iais metais. [9] Tai yra ypač svarbu ugdant tokias kompetencijas kaip anksčiau minėtos pažinimo bei kūrybiškumo, kurios padėtų ateities darbuotojams pasiekti didžiausią technologijų siūlomą potencialą neprarandant darbo vietų. Brookings institutas, bendradarbiaudamas su daugiau nei 30 šalių bei EBPO, tyrė paklausiausius įgūdžius sėkmingam darbui XXI amžiuje. [10] Peržvelgę daugiau nei 100 skirtingų strateginių švietimo dokumentų, Brookings institutas konstatavo, jog pagrindiniai identifikuoti įgūdžiai pastebėti bene kiekviename dokumente buvo komunikacija, kūrybiškumas, kritinis mąstymas ir problemų sprendimas.

KOMPETENCIJOS REIKALINGOS XXI. AMŽIUJE

EBPO *Įgūdžių strategija* išskiria tris moksleiviams būtinas kompetencijas norint užtikrinti, jog ateities pasaulyje būtų mažiau socialinės ir ekonominės atskirties bei būtų vertinamas gamtos indėlis bei svarba mūsų sveikatai [11]:

„Gebėjimas kurti naują vertę“

Formuluodami teisingus klausimus, dirbdami kartu su kitais moksleiviais, mokiniai turėtų būti skatinami mąstyti netradiciškai - tam jog sukurtų naujas sąsajas, rastų inovatyvius sprendimus, kurtų vertę ne tik sau, bet ir plačiajai visuomenei.

„Gebėjimas susitvarkyti su nežinomybe bei neapibrėžtumu“

Mokiniai turėtų sugebėti susitvarkyti su iš pažiūros nesuderinamomis problemomis, kaip pavyzdžiui, įsibėgėjanti klimato kaita bei noras toliau naudoti gamtos išteklius didinant pragyvenimo kokybę. Mokiniai turėtų gebėti mąstyti sistemiškai.

„Gebėjimas prisiimti atsakomybę už savo ugdymąsi ir žmonijos ateitį“

Švietimo sistema turėtų siekti, jog kiekvienas mokinys jaustųsi įgalintas naudoti savo įgytas kompetencijas, jaustų atsakomybę sau ir savo bendruomenei.

Pasaulio Ekonomikos Forumo publikacija *Mokyklos ateičiai* (angl. "Schools for the Future") skatina orientuotis į šiuos principus ir įgūdžius [8]:

- Globalus pilietiškumas
- Inovatyvumas,
- Kūrybiškumas
- Technologiniai įgūdžiai
- Tarpasmeniniai bendravimo įgūdžiai (kooperacija, derybos, lyderystė, empatija)
- Personalizuotas, individualiu mokymosi greičiu paremtas ugdymo procesas
- Prieinamas ir įtraukiantis ugdymas
- Probleminis bei komandinis mokymasis – pereinant nuo proceso-orientuoto mokymosi į projektinį mokymąsi, reikalaujantį bendradarbiavimo
- Ugdomas noras ir įgūdžiai mokytis visą gyvenimą

ES Vadovų Taryba 2018-ųjų rekomendacijoje išskyrė aštuonias kompetencijas reikalingas sėkmingai integracijai į darbo rinką, socialinei įtraukčiai, darniai gyvensenai bei aktyviam pilietiškumui. [12] Šios kompetencijos taip pat padeda kiekvienam žmogui keltis asmeninius tobulėjimo tikslus, kurie jam yra prasmingi. Valstybinės organizacijos dirbančios su jaunimu, kaip pavyzdžiui Jaunimo Reikalų Departamentas (JRD) prie Socialinės Apsaugos ir Darbo Ministerijos, orientuojasi į šias tarybos išskirtas kompetencijas:

- Raštingumas
- Užsienio kalbų(-os) mokėjimas
- Mokslinis, inžinerinis raštingumas
- Skaitmeninis, technologinis raštingumas
- Tarpasmeniniai įgūdžiai
- Mokėjimas mokytis
- Aktyvus pilietinis dalyvavimas
- Verslumas
- Kultūrinis sąmoningumas

BENDROSIOS KOMPETENCIJOS

Norint ugdyti minkštuosius įgūdžius Lietuvos švietimo sistemoje svarbu paraleliai kelti pačių mokinių motyvaciją mokytis, t.y. siekti jog ugdymo praktikos būtų orientuotos į besimokantįjį, kaip pavyzdžiui, mokinio inicijuotas, į projektus verčiau nei į procesą orientuotas mokymas, kai mokinys ne pasyviai priima informaciją, o aktyviai dalyvauja ugdymo procese, identifikuoja jį/ją asmeniškai dominančius kampus. Toks ugdymo procesas padeda ugdyti kertinius įgūdžius, tokius kaip meta-mokymasis (supratimas apie savo pačio mokymosi praktikas) bei charakterio ugdymas. Netradiciniai ugdymo metodai, tokie kaip patyriminis mokymasis, yra ypač efektyvūs padedant ugdyti kompetencijas. *Lietuvos bendrujų ugdymo programų atnaujinimo gairėse* (2019) pabrėžiama, kad ugdymo(-si) tikslas – asmens brandą rodančių kompetencijų suteikimas/įgijimas. [13] Asmeninė branda taip pat yra esminė *Geros Mokyklos koncepcijos* (2015) dalis. [2] Pedagogai sutinka jog tikslingai bei kiekybiškai pamatuoti asmens brandą yra sudėtinga, todėl nuspręsta orientotis į atitinkamas kompetencijas. Bendrujų programų atnaujinimo gairėse išskirtos penkios pagrindinės ugdomos kompetencijos:

**Pažinimo
kompetencija**

**Socialinė, emocinė ir sveikos
gyvensenos kompetencija**

**Kūrybiškumo
kompetencija**

**Pilietinė
kompetencija**

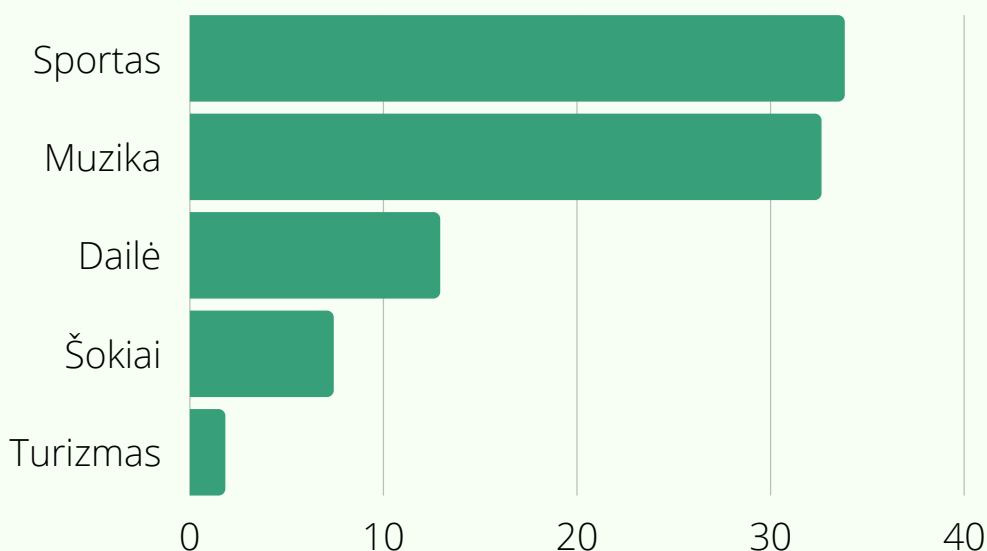

**Komunikavimo
kompetencija**

DALYVAVIMAS NVŠ VEIKLOSE

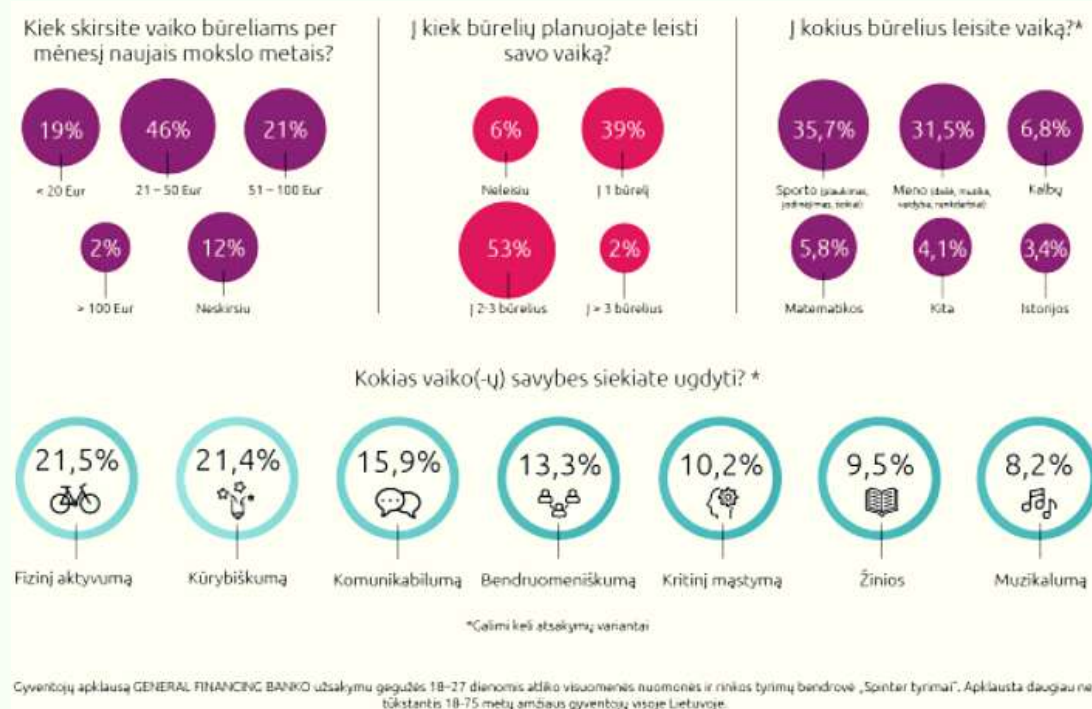
Švietimo ministerijos 2012 metais išleistoje *Neformaliojo švietimo aktualijos* analizėje matoma vaikų pasirenkamų užsiėmimų įvairovė. [14] Pagal šį tyrimą, pirmoje vietoje pagal populiarumą yra sporto užsiėmimai. Tai, kad sporto veiklos yra populiariausios gali būti pagrįstai traktuojama kaip neformaliojo švietimo privalumas. Pagal 2017 metų „Eurobarometro“ tyrimą Lietuva turi vieną didžiausių susidomėjimų sportu visoje ES (tik 15 proc. Lietuvos gyventojų pareiškė, kad sportas jiems neįdomus), tačiau esame viena mažiausiai sportuojančių valstybių Europoje - 51 proc. Lietuvos gyventojų niekada nesportuoja, o tai vienas blogiausių rodiklių ES. Vaikų įsitraukimas į sporto veiklas ugdo kinestezinį intelektą, taip pat judrumo savybes bei sveiką gyvenimo būdą, tad didesnė tikimybė kad užaugę jie ir toliau sportuos. Pagal mokinių pasirinkimus muzika yra antroje vietoje. Dokumento autoriai tikina, kad sporto ir meno krypčių dominavimas renkantis neformaliojo švietimo veiklas yra natūralu - šios pakraipos įstaigų šalyje daugiausia, nes tai atitinka tradicinio ugdymo stereotipą, kai tiek mergaitėms, tiek berniukams yra užtikrinama veikla (tyrimai rodo, kad sporto užsiėmimus lanko daugiau berniukai, muzikos ir dailės – daugiau mergaitės).

Penkios populiariausios neformaliojo švietimo kryptys (mokinių skaičius, tūkst.)

„General Financing“ banko užsakymu 2020 metų gegužės mėnesį atliktas tyrimas rodo, kad tėvų dėmesys neformaliajam vaikų ugdymui Lietuvoje auga ir šalyje vis populiarsnis tampa siekis lavinti vaikų emocines-socialines kompetencijas. [15] Apklauskos duomenimis, daugiau nei pusė apklaustųjų vaikus nuo rudens planavo leisti į 2-3 būrelius; 59 proc. apklaustųjų ruošėsi savo atžalas leisti į sporto būrelį, daugiau nei pusė – lavinti meninius įgūdžius. Kalbant apie kompetencijas, apklausa rodo, jog daugiau nei penktadalis tėvų siekia ugdyti vaikų fizinį aktyvumą ir kūrybiškumą. Toliau rikiuojasi tikslai ugdyti komunikabilumą, bendruomeniškumą, kritinį mąstymą ir žinias. Tėvai vaikų neformaliajam ugdymui skiria ir daugiau dėmesio, ir finansų. Apklauskos duomenimis, beveik pusė respondentų būreliams planavo išleisti iki 50 eurų, daugiau nei penktadalis – iki 100 eurų.

Gyventojų išlaidos vaiko būreliams naujais mokslo metais [15]

Pasak *Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudų ir prieinamumas* tyrimo ataskaitą neformaliojo vaikų švietimo mokyklų lankymo galimybes pirmiausia lemia vaiko gyvenamoji vieta. [16] Mokiniai renkasi tas veiklas, kurios yra arčiau namų. Mokinių šeimų materialinė padėtis taip pat dažnai lemia neformaliojo švietimo veiklos pasirinkimo galimybę. Verta paminėti, kad į neformaliojo vaikų švietimo institucijas dažnai patenka ne visi norintys vaikai. Tai sąlygoja mokyklų išsidėstymas savivaldybėse bei pačių mokyklų galimybės (turimos laisvos vietos, patalpų stoka, susisiekimo problemos ir kt.). Dėl to specializuotos neformaliojo švietimo mokyklos (muzikos, dailės, sporto)

dažniausiai atsirenka vaikus pagal gebėjimus, taip neužtikrindamos lygių visų vaikų saviraiškos poreikių patenkinimo.

Vienas didžiausių iššūkių analizuojant neformaliojo švietimo situaciją Lietuvoje yra nacionalinio lygio duomenų apie moksleivių įsitraukimą į neformalias veiklas, bei šių veiklų naudą, trūkumas. Pavyzdžiui, statistinė informacija apie vaikus, lankančius neformaliojo ugdymo užsiėmimus ir institucijas, dažnai skiriasi tarp šaltinių ir tikėtina kad neatitinka tikrovės. 2010 m. statistikos šaltinių duomenimis, neformaliojo švietimo veiklose dalyvavo tik 10–30 proc. šalies vaikų [17], tačiau savivaldybių duomenimis, neformaliojo ugdymo būrelius bendrojo ugdymo mokykloje 2010–2011 metais lankė vidutiniškai apie 70 proc. mokinių. [14] 2018 metais išleista neformaliojo vaikų švietimo statistika rodo, kad 60,2 proc. mokinių dalyvavo NVŠ ir FŠPU (formalųjį švietimą papildančio ugdymo) programose. [18]

Visgi išlieka faktas kad dalis vaikų nelanko jokių užsiėmimų, todėl reikalingos iniciatyvos kurios paskatintų mokinius aktyviau dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose. *Mokiniai, dalyvaujantys neformaliajame švietime* tyrimo autoriai kelia klausimą dėl reglamentuoto ir daugiau ar mažiau privalomo mokinių dalyvavimo neformaliojo švietimo veiklose. [19] Privalomumą jie apibrėžia ne kaip prievartą, tačiau kaip tam tikrą dalyvavimo veiklose įvertinimą vaiko pasiekimų portfolio, kuris gali suteikti privalumų stojant į aukštąsias mokyklas ar darbo rinkoje. Matoma labai ryški tendencija, kad kuo aukštesnė klasė, tuo mažiau vaikų lanko užsiėmimus. [18] To galima priežastis - formaliojo ugdymo krūvis su kiekviena klase didėja, tad mokiniai, orientuoti į gerus pažymius kaip tolesnių studijų ir karjeros garantą, pasirenka nebedalyvauti neformaliojo švietimo veiklose. Taip pat matoma tendencija, kad kuo mažesnis mokinio pažangumas, tuo jo neformaliojo švietimo veiklų lankomumas yra menkesnis.

NVŠ NAUDOS

Pagal *Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas* tyrimo ataskaitą neformaliojo vaikų švietimo sistema turi funkcionuoti taip, kad vaikas galėtų [16]:

- gilinti ir papildyti žinias, įgytas formaliojo ugdymo metu;
- realizuoti saviraiškos poreikius;
- išmokti laisvai bendrauti su kitais žmonėmis, įvertinti abipusius šalių interesus, įgauti ginčų sprendimo įgūdžių, išsaugant draugiškus tarpusavio santykius;
- ugdytis kompetencijas, būtinas aktyviai ekonominei veiklai bei karjerai;
- ugdytis pilietiškumą, tautinę ir kultūrinę savimonę.

Neformaliojo vaikų švietimo patirčių įtaka asmens gerovei tyrimas, atliktas 2016 m. balandžio-gruodžio mėnesiais, teigia kad neformalusis vaikų švietimas gali tapti vienu iš instrumentų socialinei gerovei didinti, tačiau kad tai taptų realybe NVŠ turėtų orientuotis į ateities darbo rinkai svarbių kompetencijų ugdymą. Deja, tyrimas rodo jog daugumos respondentų nuomone NVŠ nėra orientuotas į kompetencijų ugdymą. Apie pusę tyrime dalyvavusių respondentų mano, jog NVŠ jiems nedavė jokios naudos.

Vaikų požiūrį į neformalųjį švietimą lemia visuomenės, o ypač tėvų, nuomonė. Visuomenėje vis dar gajus požiūris, kad neformalusis vaikų švietimas yra tik laisvalaikio forma. Tyrimo autoriai siūlo NVŠ paslaugų teikėjams komunikuojant apie NVŠ naudas taikytis ne vien į tikslinę auditoriją, t.y. jaunimą, tačiau ir į platesnę visuomenės dalį, taip siekiant keisti visuomenės požiūrį.

Lietuvos Edukologijos universiteto 2011–2012 metais Vilniaus mieste vykdytame tyrime rašoma, kad didžioji dalis tėvų (93,2 proc.) norėtų, kad jų vaikai lankytų neformaliojo ugdymo būrelius. [20] Dauguma tėvų (99,4 proc.) mano, kad popamokinėje veikloje geriau atsiskleidžia vaiko talentas ir vaikas save išreiškia; 98,1 proc. tėvų sutinka, kad vaikai šioje veikloje ugdo kūrybiškumą. Tėvai taip pat mano, kad neformaliojo švietimo veiklose vaikai įgyja daugiau pasitikėjimo savimi, išmoksta bendrauti ir bendradarbiauti. Neformaliojo švietimo veiklose vaikai turi galimybę atskleisti save kaip asmenybę, tobulinti individualius gebėjimus, prisitaikyti, būti lankstesni, gebėti spręsti iškilusias problemas.

Neformalusis švietimas taip pat gali padėti pritraukti daugiau žmonių į sritis, kuriose trūksta specialistų, kaip pavyzdžiui STEAM. ŠMSM *STEAM neformalusis vaikų švietimas: problemos ir galimybės* analizėje (2015) pabrėžiama, kad reikia didinti mokinių susidomėjimą STEAM dalykais, nes šioje srityje labai trūksta specialistų. [21] Mokinių domėjimąsi STEAM lemia įvairūs veiksniai susiję su asmenine jų patirtimi formaliajame ir neformaliajame švietime. Tarp mokinių įvardijamų priežasčių kodėl nesirenka STEAM kryptį dažnai matomas faktas, kad šie dalykai nesisieja su realiu gyvenimu, o dėl resursų trūkumo mokyklose, mokiniai neturi kaip praktiškai pritaikyti dalykuose mokomų teorinių žinių. Tarptautinis *TIMMS* 2015 metų aštuntų klasių tyrimas parodė, kad pagal mokyklų, kurios turi bandymams skirtas laboratorijas, rodiklį, Lietuva yra paskutinėje vietoje iš tirtų šalių. [22] Lietuvoje tik 11 proc. mokinių turi prieigą prie tokių laboratorijų, palyginus su 85 proc. tarptautiniu vidurkiu.

Kokybiškas neformalusis vaikų švietimas gali papildyti formaliajame ugdyme įgytas žinias, bei paskatinti mokinius domėtis STEAM sritimis. Lietuvoje nėra daug STEAM krypties neformaliojo vaikų švietimo paslaugas teikiančių įstaigų, tačiau egzistuojančiose įstaigose vykdomos įvairios veiklos, kurios mokiniams teikia galimybę praktiškai įsitraukti į mokslinius tyrimus, mobiliuose laboratorijose atlikti eksperimentus. Kurk Lietuvai 2020 metų pirmoje pusėje vykdytas projektas paruošė regioniniams STEAM atviros prieigos centrams skirtą bendradarbiavimo su verslo, švietimo ir savivaldos atstovais modelį. STEAM atviros prieigos centrų steigimo procesas prasidėjo 2015 metais, o 2020 metais buvo suplanuota atidaryti 10 STEAM centrų – po vieną kiekviename šalies regiono centre. Deja, dėl bendradarbiavimo regionuose trūkumo, šių centrų steigimas nusikėlė mažiausiai metams.

NVŠ VEIKLOSE ĮGYTŲ KOMPETENCIJŲ PRIPAŽINIMAS

Lisabonos strategijoje (2000) savišvietos ir neformaliojo mokymosi pasiekimų vertinimo sistemų kūrimas ir plėtra įvardijama kaip viena iš žinių visuomenės įtvirtinimo sąlygų. 2012 m. Europos Sąjungos jaunimo strategijoje taip pat akcentuojama, kad neformaliojo būdu įgyti jaunimo gebėjimai turi būti pripažinti.

Pasak EBPO neformaliojo ugdymo metu įgytų įgūdžių pripažinimo nauda yra labai įvairi [23]:

- Ekonominė nauda yra žmogiškasis kapitalas, kurį galima naudoti produktyviau, pripažįstant neformaliojo būdu įgytus įgūdžius.
- Su švietimu susijusi nauda matoma viso gyvenimo mokymosi bei karjeros kontekste, nes įsitraukimas į neformaliąsias veiklas skatina mokymąsi bei galvojimą apie ateities perspektyvas.
- Socialinė nauda - pagerinta lygybė ir sustiprintos galimybės gauti tolesnį išsilavinimą ir įsitvirtinti darbo rinkoje nepalankioje padėtyje esančioms grupėms, pavyzdžiui, pabėgėliams ar socialinės atskirties grupėje esantiems žmonėms.
- Psichologinė nauda asmenims yra suvokti savo gebėjimus ir patvirtinti jų vertę.

Ugdymo plėtotės centro 2013 metų tyrimas identifikavo penkis iššūkius dėl neformaliojo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimo [24]:

1. Pasirenkamojo ugdymo įstaigoje vaikai turi būti ne šiaip ugdomi, bet visos šalys (ugdytojai, vaikai ir jų tėvai) turėtų žinoti kokios kompetencijos ir kaip yra ugdomos; su mokiniais nuolat turi būti aptariama, kaip sekasi tas kompetencijas ugdyti. Tačiau, nors beveik visi respondentai sugebėjo įvardyti kokias nors kompetencijas, kurios tobulinamos jų vadovaujamoje organizacijoje, kartais tos pačios nacionalinės organizacijos skyrių vadovai pateikė labai skirtingus atsakymus.

2. Svarbu, kad vaikai galėtų patys nusistatyti sau patrauklius veiklos tikslus, sąmoningai planuoti savo veiklą, „t. y. kad iš pasyvaus ugdomojo taptų aktyviu save tobulinančiu asmeniu.“ Tai padėtų formuoti mokymosi visą gyvenimą įgūdžius. Tačiau tyrimas atskleidė, kad dažnai vaikai užsiimantys neformaliojo ugdymu nėra motyvuojami sąmoningai tobulinti savo individualiąsias kompetencijas.

3. Pasirenkamojo vaikų ugdymo įstaigoje turi būti atliekamas veiklos įsivertinimas, o tą įstaigą prižiūrinčios institucijos turi nuolat atlikti išorinį įstaigos veiklos vertinimą, pasitelkiant kiekybinius arba kokybinius rodiklius. Dabar, pasirenkamojo ugdymo įstaigose veiklos įsivertinimo procedūros beveik nevyksta, ir nėra skiriama pakankamai dėmesio kompetencijų ugdymo stebėsenai. Taip pat Lietuvoje nėra išorės spaudimo, kad pasirenkamojo vaikų ugdymo metu būtų stengiamasi ugdyti iš anksto sutartas ir svarbias kompetencijas, o vertinant pasirenkamojo vaikų ugdymo įstaigas, kompetencijų ugdymas dažniausiai nesiejamas su organizacijos veiklos kokybe. Pavyzdžiui, savivaldybių administracijos, organizuodamos neformalųjį vaikų švietimą, dažniausiai neskiria dėmesio konkrečių, iš anksto sutartų ir valstybei ar savivaldybei svarbių kompetencijų ugdymui.

4. Mokiniai reikėtų informuoti apie egzistuojančias galimybes pasitvirtinti neformaliojo ar savišvietos būdu įgytas kompetencijas, kad jie aiškiai įsivaizduotų kokius įgūdžius ir kaip jie tobulina pasirenkamojo vaikų ugdymo įstaigose, ir kryptingai rinktų įgytas ar patobulintas

kompetencijas patvirtinančius dokumentus. Tik maža dalis respondentų nurodė, kad jų vadovaujamoje organizacijoje vaikai yra skatinami kaupti įgytas kompetencijas patvirtinančią medžiagą (kompetencijų aplankus, *portfolio*). Tik maždaug ketvirtis respondentų teigė esantys gerai informuoti apie galimybę Lietuvoje pripažinti neformaliuoju ir savišvietos būdu įgytas kompetencijas.

5. Neformaliuoju būdu įgytos kompetencijos turėtų būti integruojamos į bendrojo ugdymo mokyklose vykdomą ugdymą; galimi tokios integracijos privalumai – mokinių krūvio bendrojo ugdymo mokyklose mažinimas ir dalyvavimo pasirenkamojo ugdymo veiklose patrauklumo didinimas. Nors dauguma apklaustų organizacijų vadovų teigė, kad bendrojo ugdymo mokyklos turėtų įskaityti neformaliuoju būdu įgytas kompetencijas, jiems buvo sunku konkrečiai įvardyti, kokios būtent būtų šios kompetencijos. Respondentai dažniau minėjo savo vadovaujamoje organizacijoje ugdantys bendrąsias kompetencijas, tačiau paklausti, ką galėtų įskaityti bendrojo ugdymo mokykla, jie daug dažniau nurodė specialiąsias su mokomuoju dalyku ar profesija susijusias kompetencijas.

PAŽINTINĖS KULTŪRINĖS VEIKLOS ANALIZĖ

Pažintinės kultūrinės veiklos organizavimas mokykloje: dabartis ir ateities galimybės - Švietimo problemos analizė išleista 2020 birželį aptarė pažintinės kultūrinės veiklos organizavimo subtilybės bei analizavo mokinių bei mokytojų ar mokyklų vadovų patirtis. [25]

Iš tyrimo rezultatų matyti, jog mokykloje pažintinę kultūrinę veiklą organizuoja įvairių dalykų mokytojai ar mokykloje dirbantys specialistai, tad mokyklose egzistuoja šiai veiklai skirtų valandų netolygumai tarp klasių, nekalbant apie atskiras mokyklas. Mokytojų bei mokinių buvo klausiama ar atsižvelgiama į mokinių interesus, visgi šių dviejų grupių nuomonės nesutapo. 29 proc. mokinių atsakė, jog organizuojant veiklą mokytojai jų nuomonės neklausė. Tyrime buvo iškelta mokinių motyvacijos problema, esą kai kurie mokiniai nenoriai dalyvauja veiklose. Pagrindinė šios problemos priežastis - į mokinių interesus netaikomos veiklos. Tyrimo

rezultatuose pateikiamos dažniausios pažintinių kultūrinių veiklų formos: išvykos į muziejus, gamtą ar teatrus, sporto renginiai, valstybinių, mokyklos švenčių minėjimai, pamokos organizuojamas neįprastu būdu ar forma pvz.: laboratoriniai tiriamieji darbai ar integruota pamoka. Taip pat mokinių buvo klausiama kur vykusi veikla jiems labiausiai patiko. Daugiau nei pusė mokinių visose amžiaus grupėse paminėjo už mokyklos ribų vykusias veiklas.

Analizėje pateikiamos rekomendacijos tiek mokyklų bendruomenėms, tiek nacionalinėms švietimo institucijoms. Mokytojams ir mokyklų vadovams siūloma vengti formaliai priskirtų atsakomybių organizuojant pažintinę kultūrinę veiklą, siekti priimti sprendimus ieškant sutarimo bei diskutuojant. Rekomenduojama planuojant veiklas atsižvelgti į mokinių pomėgius ir interesus, taip pat atsižvelgti į mokinių nuomonę apie veiklų kokybę, įtraukti mokinius į veiklų organizavimą. Raginama skirti laiko refleksijai aptarti vykdytas veiklas, patyrimus jose, išsiginčinti planuojamos veiklos tikslus, nes taip veiklos rezultatas

bus paveikesnis. Autoriai pažymi, jog pažintinės kultūrinės veiklos suteikia galimybę individualizuoti ugdymą pagal mokinių poreikius ir interesus. Siūloma leisti patiems mokiniams rinktis veiklas pagal jų interesus. Taip pat autoriai rekomenduoja vengti brangiai kainuojančių veiklų organizavimo, kadangi tai mažina ugdymo prieinamumą ir didina socialinę atskirtį tarp mokinių. Švietimo institucijoms siūloma parengti platformą, kuri leistų mokytojams apsikeisti gera patirtimi.

PILIE TINĖS-SOCIALINĖS VEIKLOS ANALIZĖ

2020 rugsėjį išleista Švietimo problemos analizė pavadinimu *Socialinis-pilietinis ugdymas per praktinę veiklą: mokyklų atstovų ir mokinių patirtys*. Joje nagrinėjamos šiuo metu visiems Lietuvos mokiniams privalomos socialinės-pilietinės valandos ir su jomis susijusios problemos iškilančios mokyklų bendruomenėms. [26]

Studijos autoriai pateikia apklausų dalyvių vertinimus bei pasiūlymus. Apklaustieji įvardino didesnio savivaldybių ar visuomeninių organizacijų įsitraukimo poreikį siūlant vietas ar veiklas kur būtų galima susirinkti socialines-pilietines valandas. Taip pat didžioji dalis mokinių nurodė didesnės pasirinkimo laisvės poreikį. Tyrime nurodomi keli atsakymų pavyzdžiai, kuriuose mokiniai mini socialinės-pilietinės veiklos atlikimo už mokyklos ribų ribojimą. Mokiniai išreiškė norą dalyvauti savanoriškoje veikloje, tačiau teigė, jog nėra pakankamai galimybių atlikti savanorišką veiklą, trūksta informacijos. Analizės autoriai

pateikia rekomendacijas mokyklų bendruomenėms bei nacionalinio ir savivaldybių lygmens švietimo institucijoms. Mokykloms siūloma didinti mokiniams prasmingos veiklos įvairovę mokykloje, ir ypač - už jos ribų. Raginama įsiklausyti į mokinių pageidavimus bei labiau įtraukti tėvus. Kviečiama atsižvelgti į socialinių-pilietinių valandų kiekį ir jį diferencijuoti pagal klases. Siekiant geresnio koordinavimo siūloma įvesti socialinės-pilietinės veiklos koordinatoriaus pareigybę. Šis koordinatorius galėtų organizuoti veiklas, ieškoti socialinių partnerių bei viešinti siūlomas veiklas. Taip pat siūloma organizuoti kvalifikacijos tobulinimo kursus klasių vadovams ar kitiems už socialinę-pilietinę veiklą atsakingiems žmonėms siekiant išgryninti veiklų prasmės ir naudos supratimą. Savivaldybėms bei jų švietimo skyriams rekomenduojama prisidėti prie šios veiklos ir padėti mokykloms ieškant socialinių partnerių, sudaryti priimančių įstaigų ar veiklų sąrašą. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimu užsiimančioms įstaigoms siūloma parengti mokymo programas asmenims dirbantiems su socialine-pilietine veikla.

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai rekomenduojama tobulinti bendruosius ugdymo planus, aiškiau apibrėžti įskaitomas veiklas, pritaikyti socialines-pilietines valandas mokiniams turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Siūloma aiškiau aprašyti veiklų kriterijus, pateikti įgyvendinimo modelį išaiškinant kaip socialinė-pilietinė veikla prisideda prie bendrųjų kompetencijų ugdymo. Taip pat siūloma nuolatos rengti rekomendacijas dėl šių veiklų vykdymo, dalintis gerąja mokyklų patirtimi. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai be šių pakeitimų siūloma atsižvelgti į mokinių norą savanoriauti nuo ankstesnio amžiaus ir inicijuoti savanoriškos veiklos įstatymo pakeitimus dėl amžiaus apribojimo, kad savanoriškose veiklose galėtų dalyvauti mokiniai jaunesni nei 14 metų.

4K MODELIS: AŠ KURIU, AŠ SU KITAIS, AŠ KEIČIU(-IUOSI), AŠ KITIEMS

3.1 Kas yra 4K?

3.2 Vertinimas švietimo sistemoje

3.3 Kodėl reikia 4K?

3.3.1 4K modelio indėlis į bendrąsias ugdymo kompetencijas

3.3.2 4K ir TRICK metodas

KAS YRA 4K?

4K modelis yra paremtas mokinio savarankišku bei prasmingu dalyvavimu neformaliose veiklose. Modelio tikslas – ugdyti mokinių įgūdžius savarankiškai keltis tikslus, įsivertinti savo progresą bei reflektuoti apie asmeninę mokymosi prasmę. Modelis sudarys sąlygas skleisti visapusiškai mokinio asmenybės brandai ir individualumui, ugdys gebėjimus prisiimti atsakomybę už savo mokymosi rezultatus, įgalins mokinius praktiškai pritaikyti įvairiais būdais įgytas kompetencijas. Šiuo modeliu taip pat siekiama gerinti formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo bei savišvietos dermę, stengiantis užtikrinti tęstinį, holistinį mokinių ugdymą pasitelkiant įvairius socialinius partnerius, taip pat skatinant mokinius inicijuoti savo pačių projektus. Per 4K modelį bus pripažįstamos neformaliojo ar savišvietos būdu mokinių įgytos kompetencijos, skatinama partnerystė tarp mokyklos ir vietos bendruomenės, pvz.: verslų, muziejų, bibliotekų, teatrų ir t.t., atveriamos naujos karjeros galimybės bei įprasminamas pilietinis aktyvumas.

Mokiniai realizuotų save keturiose veiklų srityse– „aš kuriu“, „aš keičiu(-iuosi)“, „aš kitiems“, „aš su kitais“. Pavyzdžiui, dalyvavimas STEAM būrelyje galėtų būti užskaitytas kaip „aš kuriu“ bei „aš su kitais“, priklausomai nuo to, kaip apie savo veiklą reflektuotų pats mokinytis ir kokius tikslus būtų išsikėlęs. 4K modelio veikla gali būti įgyvendinama individualiai arba grupėse. Moksleiviai kauptų savo veiklos įrodymus (įrašus, dienoraščius, rekomendacijas ir kt.) kompetencijų aplanke, kuris patvirtintų mokinio dalyvavimą veiklose bei pažangą. Mokinio refleksija apie ugdymosi procesą ir pasiektą pažangą yra kertinė modelio dalis, kuria stengiamasi keisti švietimo kultūrą pereinant nuo kiekybinio vertinimo pažymiais prie formuojamojo vertinimo pabrėžiant kiekvieno moksleivio pažangą ir identifikuojant individualius mokymosi tikslus.

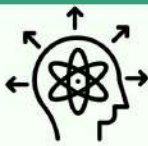
Kiekviena mokykla turėtų identifikuoti vieną ar daugiau žmonių kurie taptų 4K modelio koordinatoriais, kurie padėtų mokiniams keltis tikslus, pasirinkti veiklas, reflektuoti. Kiekviename būrelyje ar organizacijoje būtų 4K veiklos mentorius, kuris padėtų mokiniui įgyvendinti savo pasirinktą veiklą.

4K Modelis

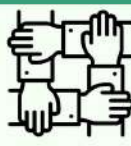
Aš Kuriu

Originalumas, naujovės

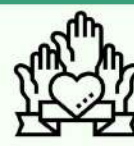
Aš Keičiu

Lyderystė, Pilietiškumas

Aš su Kitais

Bendradarbiavimas

Aš Kitiems

Visuomenei naudinga veikla

Mokinys

- Pagal savo išsikeltus asmeninius tikslus renkasi bei vykdo 4K modelio veiklas
- Reguliariai apmąsto ir kaupia savo veiklos įrodymus, fiksuoja savo patirtį Kompetencijų aplanke
- Atlieka **refleksijas** apie savo pažangą, vertina savo veiklą kartu su koordinatoriaus pagalba

Refleksijos formos :

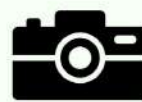
Veiklų aprašymas

Videoblogas

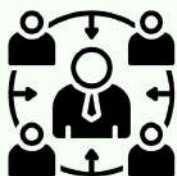
Poemų rinkinys

Nuotraukų paroda

Tinklaraštis

4K Koordinatorius

- Padeda mokiniams išsiaiškinti jų mokymosi poreikius, motyvaciją, bei potencialias neformalias veiklas
- Padeda nustatyti veiklos atlikimo tikslus ir tvarką
- Teikia grįžtamąjį ryšį mokiniams apie jų 4K veiklose įgytas kompetencijas bei jas vertina

4K Mentorius

- Sudaro sąlygas mokiniui įgyvendinti 4K modelio veiklas savo organizacijoje
- Konsultuoja ir padeda mokiniui atlikti numatytas veiklas
- Teikia grįžtamąjį ryšį mokiniui, mokyklai bei mokinio tėvams apie mokinio kompetencijų tobulinimą

Per 1 mokslo metus:

- ✓ pradinio ugdymo programoje priklauso ne mažiau kaip 20 val. 4K modelio veikloms įgyvendinti; kiekvienai 4K sričiai skiriama ne mažiau kaip 5 valandos.
- ✓ pagrindinio ir vidurinio ugdymo programoje ne mažiau kaip 60 val. 4K modelio veikloms įgyvendinti; kiekvienai 4K sričiai skiriama ne mažiau kaip 10 valandų.

VERTINIMAS ŠVIETIMO SISTEMOJE

Lietuvos Švietimo būklės apžvalga nurodo, kad viena iš priežasčių kodėl moksleiviai skiria didesnę dėmesį formaliam, dalykiniam ugdymui yra baigiamųjų egzaminų vertinimas, kuris dažnai neatspindi realių mokinio pasiektų ugdymosi rezultatų, kai svarbu ne tik pamatuoti jo įgytas standartines žinias, bet ir įvertinti padarytą pažangą, individualaus mąstymo brandą. [27] Mokinių ugdymo įvertinimas valstybiniame brandos egzamine ne visada atskleidžia mokinio pažangą bei įgytus įgūdžius. Mokinio pažanga turėtų būti grįsta nuolatiniu vertinimu ir įsivertinimu, savo išsikeltų tikslų pasiekimu bei asmeniniu tobulėjimu. Lietuvai norint ugdyti laisvai kuriančius, mąstančius žmones, ugdymo procese kiekvienam mokiniui turi būti sudarytos sąlygos įvairiais būdais atsiskleisti, išreikšti save. Tam turi būti naudojamos įvairios užduotys ir vertinimo metodai. Deja, Lietuvoje dėmesys daugiausiai sutelktas tik į testus ir egzaminus, kuriais galima įvertinti vien žinias ir tik tam tikrus gebėjimus. Trūksta būdų, kurie padėtų įvertinti (ir įsivertinti) mokinio bendrąsias kompetencijas ir mokymosi potencialą.

4K projekto intencija – ateityje įtraukti šį modelį kaip vieną iš kriterijų, pagal kurį aukštosios mokyklos atsirinktų studentus, pavyzdžiui gaunant prieigą prie kiekvieno mokinio kompetencijų aplanko, kuriame būtų sudėtos visos mokinio refleksijos, pasiekimai, kompetencijos, mokytojų bei kitų pedagogų rekomendacijos ir kt. Viena iš kelių dabar egzistuojančių galimybių gauti papildomą 0,25 stojamojo balo į universitetą yra dalyvaujant Jaunimo Savanorystės Tarnyboje (JST), intensyvioje 6 mėnesių savanorystės programoje organizuojamoje JRD. JST tyrimas parodė jog 75 proc. šioje programoje dalyvavusių jaunuolių kaip pagrindinę savo motyvaciją dalyvauti programoje nurodė būtent galimybę gauti papildomą stojamąjį balą. [28] Tačiau taip pat trys ketvirtadaliai mokinių nurodė jog jų veikla savanoriaujant buvo prasminga. Šie skaičiai rodo, jog jauni žmonės savanoriaudami gali būti motyvuoti išorinių rezultatų siekimo (t.y. noro gauti papildomą balą), tačiau jie taip pat tiki, kad prasmingai prisidėda prie visuomeninio gyvenimo.

KODĖL REIKIA 4K?

Dabartinėje švietimo sistemoje nėra aiški neformaliojo vaikų švietimo vieta, neapibrėžta kokias funkcijas neformalusis švietimas turi atlikti, o kokios turi būti paliktos formaliajam. Taip pat nėra įrankių padedančių įvertinti kiekvieno mokinio kompetencijas. Lietuvos pažangos strategijoje *Lietuva 2030* vertinimo sistemos tobulinimas numatytas kaip vienas iš uždavinių siekiant sumanios visuomenės. Dokumente siūloma „*Koncentruotą egzaminų sistemą pertvarkyti į darnią įvairios mokymosi veiklos rezultatų kaupimo ir pripažinimo sistemą, kuri fiksuoja visą gyvenimą nuolat didėjančią asmens patirtį ir pripažįsta vis aukštesnį išsilavinimą.*“ Tačiau tokia rezultatų pripažinimo sistema vis dar neegzistuoja, o valstybiniai brandos egzaminai ir toliau dominuoja jauno žmogaus vertinime, dažnai nusprenddami jo ateitį. Greta formaliojo švietimo vis reikšmingesni tampa gebėjimai, įgūdžiai, žinios, įgytos per darbo patirtį, įvairiuose kursuose, seminaruose, atliekant savanorišką visuomenei naudingą darbą, naršant žiniatinkliuose, laisvalaikio, šeimoje.

4K siekia, jog švietimas būtų traktuojamas kaip tęstinė žmogaus gyvenimo dalis. Modelis skatins moksleivius keltis tikslus, nuolatos reflektuoti apie savo pažangą, rinktis asmeniškai prasmingas veiklas, kaupti veiklų aprašus. Toks suasmenintas požiūris į ugdymą taip pat rekomenduojamas Pasaulio Ekonomikos Forumo, atsižvelgiant į besikeičiančias tendencijas darbo rinkoje bei pokyčius pedagogikos psichologijoje. 4K modelis taip pat padeda ugdyti anksčiau minėtas Lietuvos švietimo sistemos bendrąsias kompetencijas.

4K modelio indėlis į bendrąsias ugdymo kompetencijas

Kompetencija	Kompetencijos aprašas	4K modelio indėlis į kompetencijos ugdymą
Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija	„Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija padeda siekti savo gyvenimo tikslų, kurti darnius santykius šeimoje ir prasmingai veikti platesniame socialiniame ir kultūriniame kontekste.“	4K modelis padėtų vaikams vystyti savo emocinę gerovę, pasitikėti savimi ir nebijoti naujų iššūkių. Per neformalias veiklas mokinys galėtų identifikuoti norimus tobulinti įgūdžius, kurti pozityvius santykius su kitais.
Kūrybiškumo kompetencija	„Asmens motyvacija ir gebėjimai kurti ir įgyvendinti idėjas, išradimus, meno kūrinius, netipiškus problemų sprendimus ir kitas naujoves įsivaizduojant, improvizuojant, kritiškai mąstant ir laikantis moralės principų.“	4K modelis padėtų mokiniams atrasti save įvairiose kūrybinėse veiklose (pvz. technologijų dizainas), suvokti kūrybiškumą ne tik iš meno pusės, bet taip pat suprasti kūrybinio mąstymo naudą kasdienybėje.
Pažinimo kompetencija	„Motyvacija ir gebėjimai pažinti save ir pasaulį remiantis žiniomis, tyrinėjant ir apmąstant patirtį.“	4K modelis skatintų mokinius reflektuoti bei nuolat į(si)vertinti savo patirtį ir indėlį į tam tikrą projektą.
Pilietinė kompetencija	„Tautinė ir pilietinė savimonė, patriotiškumas, veikla siekiant tautos, visuomenės, valstybės ir pasaulio gerovės.“	4K modelis skatintų mokinius organizuoti pilietines iniciatyvas, aktyviai dalyvauti mokyklos savivaldoje, agituoti ir šviesti visuomenę.
Komunikavimo kompetencija	„Asmens gebėjimai suprasti, kurti ir perduoti įvairią informaciją, tinkamai argumentuoti savo poziciją ir pasiekti, kad būtų realizuota komunikacinė intencija.“	4K modelio refleksijos skatintų mokinius tobulėti komunikuojant ne tik žodžiu, bet ir raštu ar kitomis kūrybinėmis priemonėmis (pvz. video, audio).

4K ir TRICK metodas

4K modelio įgyvendinimas glaudžiai siejasi su Esther Wojcicki, dažnai vadinamos Silicio slėnio krikštamote (*angl. Godmother of Silicon Valley*), sukurtu metodu vaikams auginti ir mokyti, pavadinimu TRICK. Švietimo kontekste TRICK metodas moko, kaip užmotyvuoti mokinius. Wojcicki sako, kad švietimas turėtų pakrypti nuo švietimo visiems į švietimą kiekvienam, t.y. kad turėtų būti duodama daugiau laisvės mokiniams pasirinkti ką jie nori mokytis, nes būtent tai suteikia vaikams daugiau motyvacijos. UNESCO *Švietimas 2030* programa ir Lietuvoje įtvirtinta *Geros mokyklos koncepcija* taip pat pasisako už perėjimą nuo švietimo visiems link švietimo kiekvienam. TRICK metodas remiasi penkiomis vertybėmis, kurių pirmosios raidės anglų kalba būtent ir suformuoja jo pavadinimą:

VERTYBĖ	TRICK METODAS	4K MODELIS
Pasitikėjimas (<i>angl. Trust</i>)	Mokytojai turi nustatyti veiklos ribas (<i>angl. routine</i>) ir tada leisti mokiniams apsispręsti ką jie nori veikti tuose rėmuose.	4K modelis leidžia vaikams pasirinkti kokiose veiklose jie nori dalyvauti, tačiau apibrėžia, kad tos veiklos, ir vaikų refleksijos apie veiklas, turi tilpti į vieną iš numatytų kategorijų (aš keičiu, kuriu, kitiems ar su kitais).
Pagarba (<i>angl. Respect</i>)	Suaugusieji turi išklausti vaikų idėjas ir stengtis jas suprasti.	4K modelio rėmuose vaikų pasirinktos veiklos užskaitomos, jei tik jie gali išsikelti sau tikslus tose veiklose ir apie jas reflektuoja.
Savarankiškumas (<i>angl. Independence</i>)	Savarankiškumas glaudžiai susijęs su pasitikėjimu, t.y. suaugusieji apibrėžia ribas, kuriuose vaikai gali savarankiškai rinkis.	4K modelio pagrindas – leisti mokiniams dalyvauti jiems prasmingoje veikloje, iš anksto nenustatant, kokia tai turėtų būti veikla.
Bendradarbiavimas (<i>angl. Collaboration</i>)	Suaugusieji turėtų padėti vaikams suprasti kodėl iš jų kažko tikimasi, nes tik tuomet vaikai gali savarankiškai priimti sprendimus tuose rėmuose	Įgyvendinant 4K modelį, labai svarbu, kad mokytojai ir mokiniai vienodai suprastų šio modelio esmę bei vertinimo kriterijus, nes tik tada vaikai bus įgalinti drąsiai pasirinkti veiklas, kuriomis sieks šio modelio tikslų.
Geranoriškumas (<i>angl. Kindness</i>)	Norint kad mokiniai efektyviai mokytųsi, reikia sukurti atmosferą, kurioje vaikai nebijos klusti.	4K modelio pagrindas yra refleksija, kuri skatintų vaikus ne tik galvoti apie tai ko jie išmoko dalyvaudami įvairiose veiklose, bet ir leistų jiems apgalvoti kaip jiems pavyko siekti savo tikslų ir mokytis iš padarytų klaidų. Koordinatorius padėtų vaikams reflektuoti apie jų pažangą.

GEROSIOS PRAKTIKOS

4.1 Tarptautinis Bakalaureatas

4.2 DofE: The Duke of Edinburgh's International Award

4.3 Užsienio praktikos

4.3.1 Kanada

4.3.2 Estija

4.3.3 Vokietija

4.3.4 Suomija

4.3.5 Škotija

TARPTAUTINIS BAKALAUREATAS (TB)

**Kūryba, Sportas ir
Socialinis darbas
(Creativity, Activity,
Service) yra privalomos
TB programos dalys**

Tarptautinio bakalaureato organizacija (IBO) buvo įkurta 1968 m. Ženevoje. Šiuo metu IBO priklauso 5284 mokyklų 158 pasaulio šalyse: jose dėstomos trijų pakopų ugdymo programos – pradinės mokyklos (*angl. IB Primary Years*), pagrindinės mokyklos (*angl. IB Middle Years*) ir diplomo (*angl. IB Diploma*) programos. Tarptautinio bakalaureato (TB) programos tikslas – ugdyti nuolat žinių siekiančius, išprususius, nuovokius ir dėmesingus aplinkai mokinius, kurie suvoktų ir gerbtų kultūrų skirtumus bei padėtų kurti geresnį ir taikesnį pasaulį. Diplomo programoje mokiniai renkasi šešis dalykus, tris aukštesnio (HL) ir tris standartinio (SL) lygiu. Aukštesniojo lygio kursui skiriama 240 valandų, standartinio – 150 valandų per dvejus mokslo metus. Kiekviename iš akademinių dalykų mokiniai taip pat kaupia vertinamąją balą, kuris sudaro apie 20 proc. baigiamojo pažymio priklausomai nuo dalyko.

Kiti trys privalomi TB diplomo programos komponentai yra pažinimo teorija (*angl. Theory of Knowledge*), išplėstinis rašinys (*angl. Extended Essay*) ir kūryba, sportas, socialinis darbas (*angl. Creativity, Activity, Service - CAS*). 4K modelis semiasi gerųjų praktikų iš CAS programos aspektų, nes šia veikla TB siekia užtikrinti mokinių visapusišką tobulėjimą. CAS veiklas renkasi pats mokinys, jas vykdo nuosekliai bei reguliariai susitinka su savo CAS koordinatoriumi refleksijos forma aptarti bei įsivertinti savo progresą. TB programoje CAS veiklos komponentas yra toks pats svarbus kaip ir kiti TB programos komponentai - neįvykdžius CAS reglamentuojamos veiklos mokiniui nesuteikiamas TB programos diplomas.

1. Identifikuoti savo asmenines stiprybes bei sritis kuriose norėtum tobulėti

3. Pademonstruoti gebėjimą planuoti asmeninį projektą ir jį įgyvendinti

5. Pademonstruoti įgūdžius, darbo komandoje naudas

7. Atpažinti iškylančias moralines dilemas, gebėti priimti tinkamus sprendimus

TB ugdomos kompetencijos

2. Pademonstruoti jog priėmė iššūkį ir įgijai naujų įgūdžių

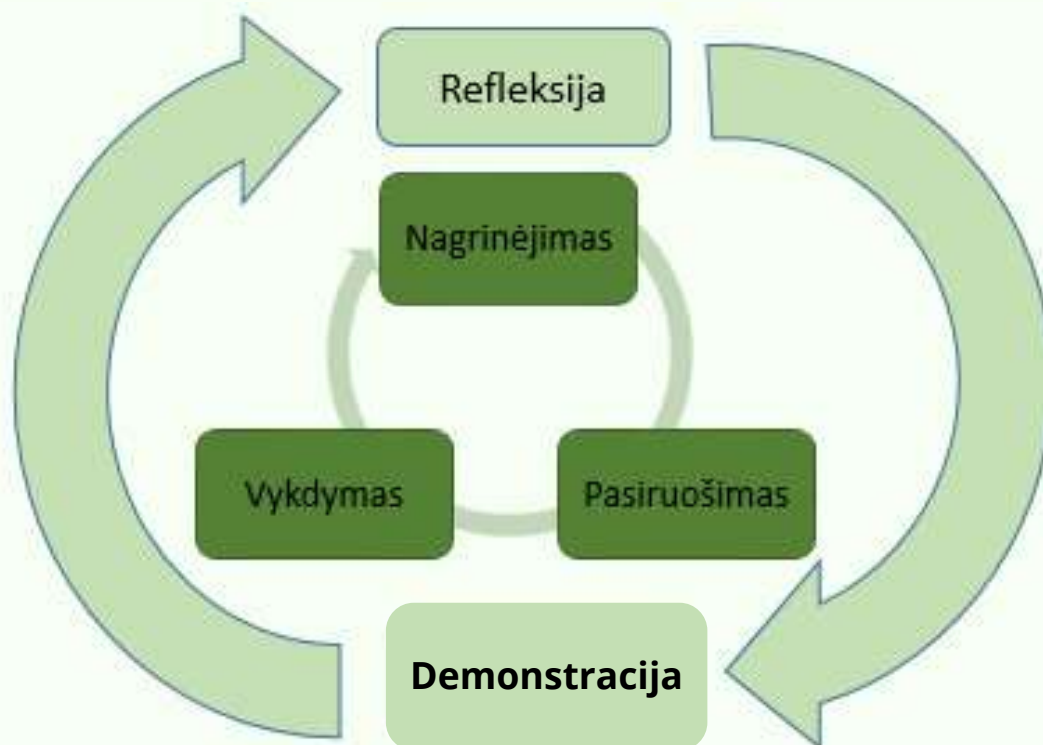
4. Parodyti užsispyrimą bei įsipareigojimą savanoriškai veiklai

6. Pademonstruoti įsitraukimą sprendžiant globalias problemas

CAS veikla yra vykdoma refleksijos principu, kurį sudaro penki etapai:

- **Nagrinėjimas** (*angl. Investigation*) – mokiniai identifikuoja juos dominančias problemas, jau turimas kompetencijas ir įgūdžius bei įsivertina asmeninio tobulėjimo galimybes. Mokiniai renkasi jiems asmeniškai aktualią ir prasmingą veiklą, kelia sau tikslus, identifikuoja į kurią iš CAS kryptių norėtų gilintis plačiau.
- **Pasiruošimas** (*angl. Preparation*)– mokiniai išsiginyna atsakomybes, roles, parengia veiksmų planą, identifikuoja reikalingus resursus bei projekto įgyvendinimo gaires.
- **Vykdymas** (*angl. Action*) – mokiniai dalyvauja pasirinktoje veikloje ar projekte. Dalyvaudami sprendžia problemas, daro sprendimus, dirba individualiai ar grupelėse.
- **Refleksija** (*angl. Reflection*) – mokiniai geba papasakoti apie savo patirtį, išreikšti jausmus, kelti klausimus. Refleksijos gali vykti visos CAS veiklos metu ir turėtų padėti mokiniams suvokti ryšius tarp jų pasirinktos veiklos bei CAS ugdomų kompetencijų.
- **Demonstracija** (*angl. Demonstration*) – mokiniai geba pasidalinti ir parodyti savo pasiekimus. Mokėdami tikslingai komunikuoti, mokiniai geba parodyti CAS veiklos prasmę bei naudą jų asmeniniam tobulėjimo procesui.

CAS nauda moksleiviams

Saavedra (2014) tyrimas parodė, jog 70 proc. mokinių atlikę CAS programą jaučia didesnę atsakomybę savo bendruomenei, teigia įgiję ir patobulinę lyderystės įgūdžius, tapę pilietiškai aktyvesni. [29] Šie pokyčiai buvo ypač ryškūs jeigu mokiniai dalyvavo jiems asmeniškai prasmingose CAS veiklose, reguliariose refleksijos sesijose, jautėsi išgirsti savo koordinatorių ir veiklos mentorių, dalyvavo diskusijose apie veiklos naudą vietinei bendruomenei. [30] Po CAS programos mokiniai teigė jog pamatė norimą pokytį savo veiksmuose (buvo labiau linkę nebijoti rizikuoti, įvertinti savo veiksmus per etiškumo bei naudos prizmę), jautė patobulinę tarpasmeninius įgūdžius (darbo komandoje, komunikacijos, empatijos). Alumni apklausa parodė – 80,7 proc. mokinių sutinka su teiginiu jog CAS padėjo jiems geriau pasiruošti universitetinėms studijoms ar kitiems ateitiems iššūkiams [30]. Tai svarbus skaičius, ypač atsižvelgiant į tai, kad mokiniai dažnai nebūna labai aktyvūs bei entuziastingi CAS veiklos atžvilgiu.

TB programa pripažįsta, kad ugdymas turi subjektyvią dimensiją pagal kurią kiekvienas mokinys priima ir analizuoja ugdymo turinį skirtingai. Šiuo atveju žinios gali būti traktuojamos kaip supratimas, o ne tik gebėjimas atkartoti išmokus faktus. CAS programa Tarptautiniame Bakalaureate leidžia mokiniams atrasti savo *mokymosi kampaniją*, išbandant veiklas kurios jiems atrodo įdomios bei prasmingos. Kadangi mokiniai turi individualių, unikalių interesų ir įgūdžių, kiekvieno CAS veikla gali skirtis. Tam kad mokiniai įvairiapusiškai tobulėtų reikia sudaryti sąlygas mokiniams atrasti sau aktualias veiklas ir didinti jų prieinamumą.

The Duke of Edinburgh's International Award

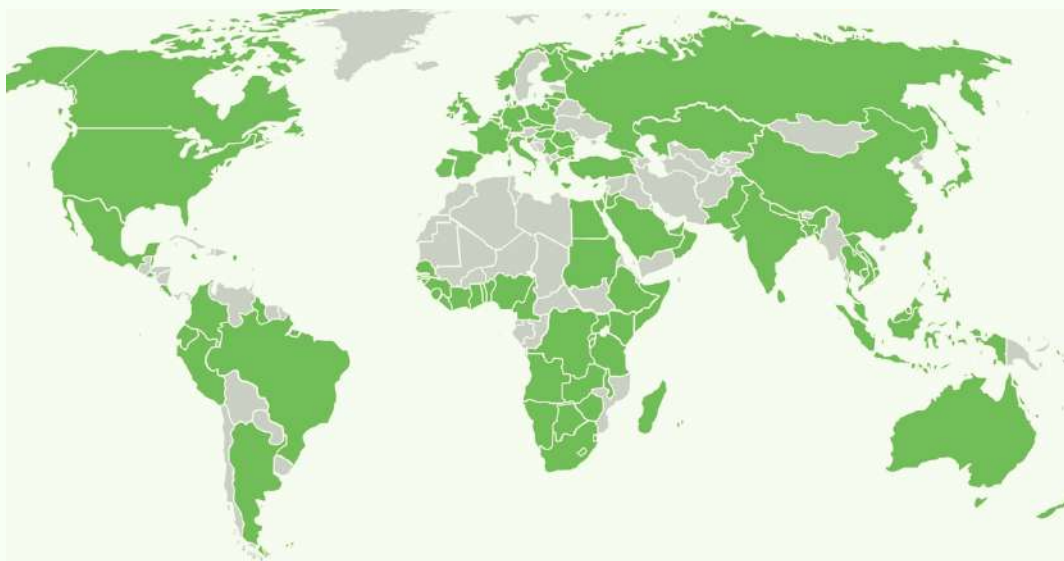

The Duke of Edinburgh's International Award (DofE) yra neformaliojo ugdymo programa jaunimui nuo 14 iki 25 metų. Programa yra grįsta asmeniniais iššūkiais, kai dalyviai keliasi sau tikslus ir stengiasi būti geresniais šiandien nei buvo vakar - programoje nėra pripažįstama konkurencija tarp dalyvių. Dalyviai yra skatinami geriau pažinti save ir ugdytis gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Programa buvo įkurta 1956-ais metais Jungtinėje Karalystėje, bendradarbiaujant karalienės Elžbietos vyrui Edinburgo hercogui princui Filipui ir vokiečių edukologui Kurt Hanui. Lietuvoje programa buvo oficialiai pradėta 2006 metais.

Pasaulyje daugiau nei 1.3 milijono jaunų žmonių iš daugiau nei 130 šalių dalyvauja DofE programoje (žemėlapyje žaliai pažymėtos šalys, kuriose veikia DofE programa). Lietuvoje DofE veikia daugiau kaip 90 mokyklų ir programoje jau yra dalyvavę beveik 2000 jaunuolių.

Šalys, kuriose veikia DofE programa

DofE programos veiklas jaunimas atlieka laisvalaikiu, o už programos įgyvendinimą atsakingi mokytojai (DofE vadovai – mentoriai) fiksuoja jų pasiekimus elektroninėje pasiekimų fiksavimo platformoje. Kiekvienas su programa dirbantis pedagogas yra kviečiamas į 3 dienų praktinius programos mokymus, kurių metu įgyja žinias ir tobulina įgūdžius, būtinus padėti jaunuoliams pasiekti savo tikslus.

DofE vadovai padeda kiekvienam jaunuoliui keltis realistiškus tikslus keturiose skirtingose srityse:

Įgūdžiai - DofE programos dalyviai nusprendžia kokius įgūdžius nori tobulinti, mokosi atpažinti ir ugdyti savo talentus

Aktyvi veikla - šioje programos dalyje dalyviai sportuoja arba vykdo kokią nors kitą aktyvią veiklą (joga, šokiai). Aktyvi veikla padeda gerinti savijautą, ugdo sveikos gyvensenos įgūdžius

Savanoriškos paslaugos - Dalyviai teikia paslaugas savo bendruomenei, užsiima savanoriška veikla ir ugdo socialinę atsakomybę

Žygis - kiekvienas dalyvis turi sudalyvauti žygyje gamtoje įveikiant iššūkius, nežinomybės baimę, mokantis dirbti komandoje ir tyrinėjant gamtą Lietuvoje ar užsienyje

Programos dalyviai dalyvavimui neformaliose veiklose skiria ne mažiau kaip 124-302 val., priklausomai nuo pasirinkto programos lygmens - bronzos, sidabro ar aukso.

Bronza

Dalyviams nuo 14 metų

Minimali dalyvavimo trukmė - 6 mėn.

Sidabras

Dalyviams nuo 15 metų

Minimali dalyvavimo trukmė - 12 mėn.

Auksas

Dalyviams nuo 16 metų

Minimali dalyvavimo trukmė - 18 mėn.

DofE įdentifikuotos programos naudos mokiniams:

- Geriau pažįstamos savo stiprybės ir tobulintinos sritys;
- Stiprėja motyvacija išbandyti naujus dalykus ir mokytis;
- Išmokstama keltis pamatuojamus tikslus ir reguliariai jų siekti;
- Tobulinami problemų sprendimo įgūdžiai;
- Gerėja dalyvių refleksijos įgūdžiai;
- Susipažįstama su įvairiomis profesijomis, todėl lengviau apsispręsti ką studijuoti;
- Gaunamas tarptautinis sertifikatas, kuris padidina galimybes įstoti į prestižinius užsienio universitetus.

UŽSIENIO PRAKTIKOS

Neformalusis ugdymas daugumoje Vakarų šalių yra pripažinta švietimo sritis, skatinanti aktyvų pilietiškumą, verslumą, motyvaciją mokytis ir asmenybės tobulėjimą, padedanti spręsti jaunų žmonių integravimosi į darbo rinką problemas. [16] Matoma, kad posovietinės šalys turi kitokią neformaliojo švietimo tradiciją nei Vakarų šalys, todėl šiose šalyse dažnai neformalusis švietimas yra mažiau vertinamas, tačiau ir jos juda europinės kultūros link.

Pastebima, kad visose analizuotose šalyje neformalusis švietimas (*angl. non-formal, informal education*) dažniausiai nagrinėjamas suaugusiųjų mokymosi kontekste, pabrėžiant jų asmeninį tobulėjimą bei kvalifikacijos tobulinimą. Mokyklinio amžiaus vaikų neformalusis švietimas analizuojamas labai fragmentiškai, todėl palyginti neformaliojo švietimo padėtį užsienio šalyse yra sudėtingas uždavinys. Savišvietos ir neformaliojo mokymosi kompetencijų pripažinimo sistemos labai skiriasi tarp šalių, o vertindamos jų teikiamą naudą, šalys akcentuoja įvairius aspektus. [31]

KANADA

Kanadoje kiekviena provincija yra atsakinga už savo švietimo sistemą.

Viena iš progresyviausių, pagal *PISA* tyrimus sėkmingiausių rezultatų rodančių provincijų yra Ontario. Pagal Ontario memorandumą Nr. 124a, kiekvienas mokinys norintis gauti vidurinės mokyklos diplomą, turi atlikti bent 40 valandų savanoriškos veiklos per ketverius metus, kas yra bene identiška sistema dabartinėms socialinės-pilietinės veiklos valandoms Lietuvoje. [32]

Ontario mokyklų taryba reglamentuoja organizacijas ir veiklas, kurias galėtų vykdyti mokiniai. Tarybos nepatvirtintos organizacijos ar jų veiklos negali užsiskaityti į 40 valandų skaičių, reikalingą gauti diplomą. Ontario mokyklų tarybos tikslas yra „*skatinti mokinius suprasti pilietinės veiklos svarbą ir pačio mokinio indėlį bendruomenei*“, tačiau joks dokumentas nereglamentuoja kaip šios savanoriškos veiklos turėtų būti susijusios su mokykloje ugdomomis kompetencijomis, t.y. nėra tiesioginio ryšio tarp atliktų veiklų ir mokinio keliamų ugdymosi tikslų.

Šioje schemoje yra akcentuojamas tėvų įsitraukimas, kiekvienas mokinys jaunesnis nei 18 metų, turi aptarti savo veiklą su tėvais ar globėjais bei gauti jų patvirtinimą. Pabaigus savanoriškos veiklos mokymas užpildo formą, kurią taip pat patvirtina organizacijos ar būrelio vadovas, atsakingas už sėkmingos veiklos organizavimą.

ESTIJA

Estijoje veikia kelios programos skatinančios vaikų įsitraukimą į neformalųjį ugdymą.

- 2007 m. priėmus Hobio mokyklos įstatymą, neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ir centrai tapo hobio mokyklomis, kuriose jaunuoliams pagal akredituotas programas sudaromos galimybės kokybiškam neformaliajam ugdymuisi pagal pomėgius. Šių mokyklų veiklą organizuoja savivaldybės, lėšos taip pat skiriamos iš savivaldybių biudžetų.
- Estijos NVO tinklas, Estijos jaunimo darbo centras bei Estijos švietimo ir mokslo ministerija 2015 metais paleido Darbo bendruomenei programą (*est. kogukonnapraktika*), finansuojamą Europos socialinių fondų ir valstybės biudžeto. Ši programa įtraukta į pilietinio ugdymo programą ir suteikia mokiniams galimybę atlikti darbą bendruomenėje. Programa veikia 48 mokyklose ir 250 NVO.
- Estijos Jaunimo darbo centras 2010 metais paleido internetinį portalą Teeviit (<https://www.teeviit.ee/>), kurio tikslas padėti žmonėms atpažinti savo žinias ir įgūdžius, įgautus per jaunimo veiklas.

VOKIETIJA

Vokietijoje švietimo sistema yra paremta akademiniais ir praktiniais mokymais, teikia didelę reikšmę profesiniam ugdymui. Paskutinį dešimtmetį matoma auganti neformalaus švietimo paklausa, tačiau vis dar nėra tikslų požymių, kad neformaliojo ir savaiminio mokymosi rezultatų pripažinimo procedūra tampa oficialia. Be to, daugelis veiksmų ir sprendimų priklauso federalinėms valstijoms. EBPO tyrimas atskleidė, kad Vokietijoje yra bandoma ieškoti būdų pripažinti neformalaus ugdymo ir savišvietos būdu įgautas kompetencijas, tačiau apie tai yra labai mažai informacijos, o patys būdai nėra gerai išviešinti, ir jais gana retai naudojama. [33] Vienas iš žinomiausių projektų, susijusių su šia tema, yra vadinamasis „ProfilPass“ (įgūdžių profilis). Šis įrankis sukurtas mokymosi visą gyvenimą kontekste ir finansuotas Vokietijos švietimo ir mokslo ministerijos bei Europos socialinių fondų. Įrankį sukūrė Vokietijos suaugusiųjų švietimo institutas (DIE), Vokietijos tarptautinių švietimo tyrimų institutas (DIPF) ir Vokietijos Hanoverio universiteto vystymosi planavimo ir struktūros tyrimų institutas (*angl. Institute for Development Planning and Structure Research*). Yra sukurta ir į jaunimą nukreipta „ProfilPASS“ versija.

„ProfilPASS“ yra labai išsami mokymosi portfelio versija. Jo tikslas - padėti žmonėms, įvertinti savo įgūdžius, kompetencijas ir išsikelti asmeninius tikslus. Pirmiausia, naudotojas turi išsirašyti visas veiklas kuriose dalyvauja, tiek formaliajame, tiek neformaliame kontekste. Tada aprašyti kokiais įgūdžiais naudojasi arba kokias kompetencijas ugdo per kiekvieną veiklą. Iš šio aprašo yra išgryninamos pagrindinės žmogaus kompetencijos. „ProfilPASS“ taip pat galima kaupti sertifikatus. Pasak Vokietijos suaugusiųjų švietimo instituto (DIE), dauguma žmonių retai kada apmąsto savo įgūdžius ir kompetencijas, tad norint gauti daugiau naudos iš „ProfilPASS“ verta pasinaudoti „ProfilPASS“ patarėjais, kurie padeda žmonėms reflektuoti apie savo veiklas, atrasti kompetencijas bei išsikelti tikslus. Visgi norint naudotis „ProfilPASS“, patarėjas nėra privalomas.

SUOMIJA

Pasak EBPO, Suomijos edukacinė sistema akcentuoja ugdymą, o ne vertinimą. [4] Mokyklose skatinamas tiek teorijos mokymasis, tiek praktinių gebėjimų įgavimas, taip pat pabrėžiama kad svarbu yra ne tik akademiniai rezultatai. Daugumoje mokyklų vaikai yra skatinami patys įsivertinti tiek savo akademinius rezultatus, tiek ir mokymosi įgūdžius. Savęs įsivertinimo sistema skatina vaikus prisiimti atsakomybę už savo mokymąsi. Ši sistema veikia, nes visos šalys (mokiniai, mokytojai ir tėvai) supranta jos svarbą.

Pagal 2016 m. rugpjūčio 1d. Suomijoje įsigalėjusį bendrojo ugdymo planą, daugiau dėmesio turi būti skiriama kompetencijų įgijimui per aktyvų dalyvavimą. [34] Nors įstatymiškai Suomijoje yra įtvirtinta, kad mokiniai besimokantys viduriniame ugdyme turi teisę, kad jų įgytos kompetencijos, taip pat ir neformaliuoju būdu, būtų pripažintos jei jos atitinka bendrojo ugdymo kompetencijas, šalyje nėra vienos nustatytos patvirtinimo sistemos ir nėra gairių paaiškinančių, kaip ši sistema turėtų veikti. [35] Kai kurios mokyklos pačios susikuria savo sistemas, tačiau tai nėra išplitę. Suomijoje nėra informacijos nacionaliniu lygiu apie veikiančias sistemas ir jų kokybę.

Suomijos Švietimo ir Kultūros ministerijos išleistoje, *2020-2023 Nacionalinėje jaunimo darbo ir jaunimo politikos programoje* yra numatyta, kad bus įgyvendintas priemonių paketas garantuojantis jaunimo galimybę dalyvauti įvairiose veiklose. [36] Specialus dėmesys bus skiriamas nemokamoms bei nebrangioms veikloms ir kol kas nelabai įsitraukusių vaikų pasiekimui. Šiame dokumente taip pat numatomas Veiklų Paso (*angl. Activity Pass*) įgyvendinimas, kuris leistų vyresnių klasių mokiniams išbandyti įvairias veiklas ir pasinaudoti nemokamomis paslaugomis, kaip pavyzdžiui, viešuoju transportu ar kino teatrais. Vaikų poreikiai – vienas svarbiausių veiksnių kuriant strateginius švietimo dokumentus. Poreikių nustatymui vykdomi tyrimai, apklausos, viešosios konsultacijos ir diskusijos.

Suomijos neformaliojo ugdymo sektoriuje egzistuoja didelis veiklų pasirinkimas, užtikrintas priemonių asortimentas ir glaudus bendradarbiavimas su vietos mokyklomis. Kiekviena organizacija aiškiai suvokia savo funkcijas, viena kitą papildo, bet nedubliuoja teikdama paslaugas jaunimui ir vykdydama neformalųjį švietimą.

Suomijos skautų užsakytas 2019 metų tyrimas parodė, kad respondentai kurie turi/turėjo hobių, yra labiau linkę mokytis visą gyvenimą. [37] Tie kas dalyvauja neformaliojo ugdymo veiklose taip pat praleidžia daugiau mąstydami apie savo ateities perspektyvas ir profesijas.

Šis tyrimas taip pat parodė, kad hobiai skatina savarankiškumą, akcentuojant vaiko galimybes pačiam atrasti sau tinkamas veiklas. Norint įgauti kompetencijų, svarbu ne tik įgyti įgūdžius (pvz. išmokti žaisti krepšinį), bet ir turėti tinkamą požiūrį, kuris būtent ir yra siejamas su noru įsitraukti į veiklas.

Šio tyrimo respondentai, įvardijo kokių įgūdžių ir kompetencijų išmoko neformaliojo ugdymo veiklose. Pagrindiniai įvardyti įgūdžiai:

- tikslų išsikėlimas (86 proc. respondentų)
- iniciatyvumas (80 proc.)
- mokėjimas įsiklausyti ir išklaustyti (75 proc.)
- bendradarbiavimas (75 proc.)

Daugiau nei pusė respondentų taip pat pritarė, kad dalyvaudami neformaliojo ugdymo veiklose išmoko rūpintis savimi ir savo gerove, duoti ir priimti grįžtamąjį ryšį, priimti atsakomybę bei spręsti problemas.

Pasak *Hobby Strength Factors* tyrimo, 60 proc. respondentų mano, kad jų patirtys ir neformaliojo būdu įgytos kompetencijos yra vertinamos visuomenės, tačiau tik 25 proc. sutinka, kad per savanorystę įgautos kompetencijos yra atpažįstamos ir adekvačiai pripažįstamos mokyklose bei universitetuose. [37] Tyrimas rodo, kad mokiniai norėtų jog mokyklos oficialiai pripažintų neformalias veiklas kaip mokymąsi. Moksleiviai tampa labiau motyvuoti mokytis, kai jų neformaliojo būdu įgytos kompetencijos

yra pripažįstamos mokykloje, kas taip pat padeda mokytojams, nes mokymosi procesas vyksta sparčiau. Dabar, kadangi nėra oficialios sistemos kuri pripažintų šias patirtis, tik trečdalis jaunų žmonių mano, kad jų neformali veikla padėtų jiems ateityje ieškant darbo. Tyrimas taip pat rodo, kad labai svarbu yra ne tik vykdyti veiklas, bet ir mokėti aprašyti ką per jas išmokai.

Suomijoje refleksija yra skatinama ir formaliajame švietime, ir jaunimo centruose. Suomijoje veikia devyni nacionaliniai jaunimo centrai, kurie apima visą Suomijos teritoriją (žiūrėti žemėlapij). Jie yra prižiūrimi ir subsiduojami Suomijos mokslo ir kultūros ministerijos. Jaunimo centruose vyksta įvairūs mokymai, stovyklos, skatinamas būvimas gamtoje. Centruose daug dėmesio skiriama patyriminiam mokymui(-si), tai ne tik mokymas(-is) padaryti (pvz. užsikurti laužą), bet ir reflektuoti apie įgytą patirtį. Jaunimo centro darbuotojai dažniausiai dirba su mažomis 5-8 vaikų grupėmis. Darbas nedidelėse grupėse sudaro tinkamas sąlygas augti asmenybei bei kurti socialinius ryšius.

Suomijoje veikiančys nacionaliniai jaunimo centrai

Suomijoje taip pat veikia darbo su jaunimu centrai, kurie padeda įgyvendinti *2020-2023 Nacionalinės jaunimo darbo ir jaunimo politikos programos* tikslus. [4] Šie centrai ugdo kompetencijas, leidžia mokiniams įgauti praktinės patirties. Vienas iš šių jaunimo centrų, vadovaujamas Suomijos skautų (*angl. The Scout Youth Center of Expertise*), sukūrė modelį, kuris leistų moksleiviams gauti papildomų balų už neformaliu būdu įgytas kompetencijas formaliajame švietime.

Vienas iš jų sukurtų įrankių, Skaitmeninis Kompetencijų diskas (*angl. Digital Competence Disk, <https://www.osaamiskiekkko.fi/>*), yra internetinis servisas, kuris leidžia moksleiviams palyginti kokias kompetencijas gali gauti dalyvaudami skirtingų organizacijų veikloje, ir kokiose švietimo įstaigose tos kompetencijos bus pripažintos.

Suomijoje įvairios iniciatyvos ir paslaugos yra kuriamos atsižvelgiant į vietinį poreikį, nėra nuleistos iš viršaus bei griežtai reglamentuojamos, aiškiai išreikšta bendradarbiavimu, bet ne kontroliavimu ir konkuravimu paremta pozicija. Pagal Suomijos įstatymus, vietinė valdžia gali išlikti labai savarankiška planuodama teisės aktuose apibrėžtų nuostatų įgyvendinimą konkrečiame regione. Kadangi jaunimo politika nėra griežtai reglamentuota ir vietos valdžiai suteikta daug laisvės veikti, nuolat išlieka pavojus, jog jaunimui skirtų paslaugų ir veiklų kokybė skirtingose teritorijose skirsis. Dėl šios priežasties periodiškai yra atliekama jų stebėseną ir esant poreikiui teikiamos rekomendacijos dėl galimybių tobulinti jau sukurtas darbo su jaunimu programas bei paslaugų jaunimui tinklą. Palyginus su daugeliu kitų Europos šalių, Suomijoje privatus sektorius yra labiau įsitraukęs į neformaliojo švietimo būdu įgytų kompetencijų pripažinimą, tiek nacionaliniu, tiek vietos mastu. [35]

Suomijoje populiarūs savanorystė - maždaug kas trečias Suomijos gyventojas dalyvauja savanoriškoje veikloje. Tačiau trūksta tyrimų, kurie empiriškai įrodytų pilietinių ir savanoriškų veiklų naudą.

ŠKOTIJA

Škotijos jaunimą vienijanti organizacija „Youth Scotland“ kuruoja tris jaunimo programas skirtas padėti įvertinti ir akredituoti neformaliu būdu įgautas kompetencijas: HI-5 Awards, Dynamic Youth Awards ir Youth Achievement Awards. Visos trys programos tarpusavyje susiję ir veikia panašiais principais. Šios programos yra sertifikuojamos Škotijos kvalifikacijų tarnybos (*angl. Scottish Qualifications Authority*), taip pat pagal Škotijos Kreditų ir Kvalifikacijų sistemą joms yra priskirti kreditai (Išskyrus HI-5), kurie gali būti užskaitomi kaip papildomi balai stojant į Jungtinės Karalystės universitetus. Šioje analizėje apžvelgsime HI-5 ir Dynamic Youth programas, kadangi Youth Achievement Awards veikia labai panašiu principu kaip Duke of Edinburgh Awards. [38][39]

HI-5 AWARDS

Amžiaus cenzas: 5+ metai

Vaikas išsikelia 5 val. trukmės užduotį ar užduočių seką ir užsirašo į HI-5 lapus, koordinatorius gali padėti vaikui pasirinkti tinkamas užduotis. Tada vaikas išsikelia 4 tikslus ar gaires (mažiausiai 2). Tikslų pavyzdžiai pateikiami apraše: „Aš gerai dirbsiu komandoje“, „Sukalsiu inkilą“, gairių pavyzdžiai: „Gerai dirbau komandoje“, „Sukaliau inkilą“. Darbuotojas padeda mokiniui išsikelti tikslus bei vėliau juos aprašyti. Laikaraštyje vaikas žymisi kiek valandų praleido prie užduoties. Kaip atliktos užduoties įrodymą vaikas gali aprašyti procesą, jį nupiešti, įklijuoti nuotraukas ir t.t. Pabrėžtina, jog vaikas turi didžiulis savo atliktas užduotimi ir tai parodyti savo knygelėje. Pabaigus užduotį atliekama refleksija užpildant lentelę bei aprašant vieną labiausiai pasisekusį veiksmą/darbą:

My Challenge has helped me to:

Join in more activities

Work better together with others

Gain more skills

Discover new things

Feel better about myself

A LOT

A LITTLE

THE SAME

One thing I did really well was ...

Tada tėvai/mokytojas/koordinatorius gali įrašyti 15 žodžių paskatinantį prierašą, kuris figūruos sertifikate. Kandidatai į sertifikatus registruojami užpildant Excel formą. Formoje suvedama užduočių knygelės unikalus numeris, vaiko vardas, pavardė, gimimo data, lytis, tautybė ar vaikas turi neįgalumą, taip pat darbuotojo vardas, pavardė, kuris pagelbėjo vaikui įvykdyti užduotis. Užpildomas kitas lapas, kuriame aprašomos vykdytos užduotys: Užduoties pavadinimas (nurašoma nuo vaiko knygelės), laikas praleistas vykdant šią užduotį, ar tai pirmoji HI5 užduotis, nukopijuojami vaiko atsakymai į refleksijos lentelėje esančius klausimus bei nurašomas paskatinamasis sakiny. Toliau užpildoma vertinimo forma užpildant vertintojo asmens duomenis bei pažymint ar vaikų grupė tinkamai apsibrėžė užduotis, užpildė tikslus/gaires, visi atliko 5 valandų trukmės užduotis, užpildė refleksijas, ar visi turi paskatinamuosius sakinius ir ar buvo pateikti užduoties atlikimo įrodymai. Forma išsiunčiama į „Youth Scotland“ organizaciją ir gaunami sertifikatai patvirtinantys vaiko atliktas užduotis.

DYNAMIC YOUTH AWARDS

Amžiaus cenzas: 10+ metai

- Minimalus veiklos laikas – 5 val. + ne daugiau 10 proc. laiko veiklos planavimui.
- 5 įvertinimo lygiai suskirstyti pagal mokinio surinktas valandas.
- Gali būti inkorporuojama į jau vykstančias ar planuojamas veiklas.
- Įtraukia įvairų jaunimą su įvairiais pomėgiais Išoriškai vertinama programa.
- Vertinimą atlieka Scottish Qualification authority (SQA).
- Priskiriami kreditai pagal Scottish Credits and Qualification framework (SCQF).
- Padeda įvertinti darbo su jaunimu rezultatus.
- Padeda įgyvendinti „Curriculum of Excellence“ tikslus, vertybes bei prasmę.
- Mokyklos gauna „Insight tariff points“ už mokinius, kurie įvykdė programą.

PLANAVIMAS

Mokinys susiplanuoja veiklą pvz.: „Dalyvausiu menų dienoje“. Tada vaikas nusistato mažiausiai 2 tikslus, daugiausiai 4 ir juos nurodo. Tikslai turėtų būtų individualūs mokiniui ir atitiktų jo veikloje atliekamą darbą. Pabrėžtina, jog veiklos susijusios su sertifikato gavimu negali būti nusistatytos kaip tikslai pvz.: „Veiklos suplanavimas“ negali būti nusistatytas kaip tikslas. Dažniausiai veiklos būna grupinės, tačiau išsikelti tikslai turi būti individualūs. Vertintojų grupės narys patvirtina planą ir veiklą remdamasis šiais kriterijais: 1. Ar veikla tiksliai nupasakota? 2. Nusistatyti bent du individualūs tikslai 3. Veikla ir tikslai yra pasiekiami bei tinkami mokiniui 4. Veikla truks bent penkias valandas

➔ PLANNING MY CHALLENGE

➔ My Challenge - Clearly describe your Challenge.

My Challenge is to...

➔ My Personal Targets - List your Personal Targets (at least 2).

1: I will ...

2: I will ...

3: I will ...

4: I will ...

PEER ASSESSMENT OF YOUR PLAN

Show your plan above to your Award Group and ask them to check it against the statements below. When they agree it does, they must tick the boxes, sign and date.

You have clearly described your Challenge

You have set yourself at least 2 targets to work towards that are personal to you

Your Challenge and targets are suitable for you

Your Challenge will take at least 5 hours to complete

Award Group member signature:

Date:

VEIKLOS ATLIKIMAS IR ĮSKAITYMAS

Kiekvienas mokinys privalo užpildyti DYA formą ir surinkti *portfolio* apie darytą veiklą. *Portfolio* yra renkamas vykdant užduotį, ir jo medžiaga turėtų parodyti, jog mokinys atliko pasirinktą užduotį, pasiekė išsikeltus tikslus, kiek laiko dirbo bei kokio sudėtingumo užduotį vykdė. Mokinys savo žodžiais nusako kaip sekėsi atlikti užduotį ir ką nuveikė.

Portfolio neturi tikslios formos ir gali būti labai individualus, tačiau jis turi įrodyti, jog:

1. Buvo atlikta užduotis
2. Buvo pasiekti visi išsikelti tikslai
3. Surinktas reikiamas valandų skaičius
4. Pasiektas reikiamas dalyvavimo veikloje lygis (pvz.: ne dalyvavau parodoje, o organizavau dalį parodos)

tWO

➔ **DOING AND RECORDING MY CHALLENGE**

- ➔ **My Portfolio** - Create a personal portfolio of evidence to show what you have done for your Challenge.
- ➔ **My Hours: I spent** [] **hours working on my Challenge.**
- ➔ **My Challenge Experience** - Clearly describe what actually happened as you completed your Challenge.

REIKALAVIMAI ĮRODYMAMS

Pagal *Dynamic Youth Awards* aprašą veiklos įrodymai turi būti:

- Autentiški – įrodymai turi būti surinkti pačio mokinio apie jo atliktus darbus. Idealiu atveju įrodymai turėtų būti surenkami atliekant veiklas.
- Nuolatos atnaujinami – įrodymai turi būti, kuo naujesni ir atitikti tuo metu atliekamas veiklas.
- Personalizuoti – mokiniai turėtų pademonstruoti, jog įrodymai yra jų, aprašant kodėl buvo pasirinktas pateiktas įrodymas ir kaip jis atitinka išsikeltus individualius tikslus, pvz.: aprašyti kodėl buvo pateikta nuotrauka ir kaip ji parodo veiklos atlikimą.
- Individualūs – Įrodymai negali būti grupiniai, nors veiklos grupėse nėra ribojamos.
- Aktualūs – įrodymai turi būti aiškiai susieti su tikslais, patirtimis vykdant veiklą bei mokymosi procesu. Taip pat įrodymai neturėtų būti ribojami siekiant kuo griežčiau atitikti vertinimo kriterijus, jie gali aprėpti platesnį mokymosi procesą vykdant veiklas. Turėtų būti vengiama naudoti iš anksto paruoštą medžiagą kaip atsiskaitymą (pvz.: refleksijos lapus), nebent mokinys sugeba pagrįsti jos vertę.

- Pakankami – tai nereiškia jų apimties, nes svarbiausia ne įrodymų kiekybė, o jų kokybė. Svarbu, jog mokinys gebėtų atrinkti tinkamus įrodymus. Įrodymų kiekis turėtų atspindėti veiklos trukmėje, t.y. 5 val. trukmės veikla neprigeneruos tiek įrodymų, kiek 100 val. trukmės veikla.

Pabrėžtina, jog kiekis nėra siekiamybė. Įrodymų apimtis turėtų būti pritaikoma prie mokinių individualių savybių ir turėtų būti siekiama mokinio pasitenkinimo bei pasididžiavimo savo atliktomis veiklomis.

Mokinio sukurti įrodymai

Nuotraukos, video, garso įrašai, užrašai, piešiniai, klausimynai, laiškai, el. laiškai, planai, dizainai, plakatai, dienoraštis, laikaraščiai ir t.t.

Mokinio surinkti įrodymai

Čekiai, lankstinukai, kelionės bilietai, renginių bilietai, žemėlapiai, kursų užrašai, sertifikatai, testų rezultatai, susitikimų santraukos ir t.t.

Aplinkinių surinkti įrodymai

Bendramokslų, jaunimo darbuotojų, šeimos, darbdavio pastebėjimai, grįžtamasis ryšys iš kuratoriaus ir t.t.

REFLEKSIJA

Atlikus užduotį ir sukaupus portfolio atliekama refleksija. Ją veda vienas iš programą prižiūrinčių žmonių, reflektuojama su vienu mokiniu ar mokinių grupe. Mokinys pasirenka vieną iš keturių atsakomybių prisiimtą vykdant veiklą, kuri bus atspausdinama jo sertifikate. Gali būti, jog mokinys savo veikloje aprėpė kelias sritis, tačiau turi būti pasirenkama tik viena. Jei mokinys prisiėmė didesnę atsakomybę, tačiau su savo portfolio gali įrodyti tik žemesnę, pvz.: mokinys teigia, jog padėjo organizuoti veiklą, tačiau pagal portfolio matosi, jog jis tik dalyvavo veikloje, tada jis turi žymėti žemesnio lygio atsakomybę. Mokinys reflektuodamas atsako į šešis teiginius pažymėdamas vieną iš variantų, taip pat gali parašyti papildomą komentarą. Jei mokinys dalyvavo kito mokinio vertinime kaip organizacinės komandos narys, jis tai turėtų pažymėti formoje. Ši veikla bus įrašoma į sertifikatą kaip papildomas nuopelnas. Formos pabaigoje mokinys pasirašydamas patvirtina, jog darbas yra autentiškas ir gauta pagalba pažymima darbe.

three → **REVIEWING MY CHALLENGE**

→ My Responsibility - Describe the level of responsibility you took by ticking **only one** of the boxes.

☐	I took part in an activity that others organised	☐	I helped to organise an activity with others
☐	I organised an activity for others on my own	☐	I helped others to learn new skills

→ **MY PERSONAL DEVELOPMENT**

Has completing your Challenge made any difference to you? Tick one box for each statement.

	A LOT	A LITTLE	THE SAME	WORSE
I have a better, more positive, view of myself	☐	☐	☐	☐
I am better at solving problems and making decisions	☐	☐	☐	☐
I am better at working with others to achieve a task	☐	☐	☐	☐
I have better skills in listening and talking	☐	☐	☐	☐
I am better at making friends and trusting others	☐	☐	☐	☐
I feel more valued as a member of my community	☐	☐	☐	☐

Is there anything else?

VERTINIMAS

Vertinimo komisija įvertina mokinio portfolio pagal 4 kriterijus ir pažymi atitinkamus laukelius. Jei komisija mano, jog kažkuris iš kriterijų neįvykdytas arba įvykdytas netinkamai, jie gali pasikviesti mokinį diskusijai siekiant išsiaiškinti kodėl jo atlikta veikla neatitinka visų kriterijų. Po diskusijos mokinys parengia atitinkamus pasiūlymus ir teikia savo portfolio vertinimui iš naujo. Komisija įrašo sakinį apie ypatingą pasiekimą ar unikalų prisidėjimą prie projekto. Šis sakinyss išspausdinamas ant diplomo. Galiausiai vienas iš komisijos narių pasirašo patvirtindamas komisijos sprendimą.

PEER ASSESSMENT OF YOUR COMPLETED CHALLENGE

Show all your work to your Award Group. Ask them to check it against the statements below. When they agree it does, they must tick the boxes, agree and write about your Special Achievement or Unique Contribution, sign and date.

There is good evidence to show that you have completed your Challenge

There is good evidence to show that you have worked towards all your Targets

There is good evidence for the number of Challenge hours you have claimed

There is good evidence for the level of responsibility you have claimed

Special Achievement or Unique Contribution statement:

Award Group member name

Signature

Date

APIBENDRINIMAS

Sparčiai besivystančiame pasaulyje technologijų progresas priverčia tėvus, pedagogus bei pačius moksleivius vis dažniau susimąstyti apie ugdymo prasmę, jo aktualumą kiekvieno žmogaus karjeros ar gyvenimo kelyje. Darbo pobūdis keičiasi neatpažįstamai, žmonės vis dažniau dirba virtualiose aplinkose ir naudojami dirbtinio intelekto pagalba atliekant įvairiausias užduotis. Šiame kontekste atsiranda poreikis ugdyti vaikų bei plačiosios visuomenės kompetencijas kurios leistų sėkmingai prisitaikyti prie šių pokyčių.

Norint užtikrinti jog dabartiniai moksleiviai ne tik galėtų įsidarbinti ateities rinkoje, bet taip pat ugdytųsi kompetencijas gyventi darnioje bei laimingoje visuomenėje, turime sutelkti dėmesį į moksleivių individualius poreikius ir galimybes. Suteikiant deramą dėmesį kiekvienam mokiniui bei sukuriant tinkamą aplinką jo asmeniniam švietimui, galime užtikrinti jog kiekvienas mokinys ne tik supras 'mokymosi visą gyvenimą' prasmę bet taip pat prisiims atsakomybę už savo ugdymą, atras jį dominančius aspektus ugdymo programose.

4K modelis padėtų pamatus tokiems pokyčiams švietimo sistemoje - moksleiviai būtų skatinami prasmingai reflektuoti apie savo pažangą mokymosi procese, keltis tikslus, jų siekti bei identifikuoti sritis kuriose dar norėtų patobulėti. Refleksijos nauda ugdymosi procese yra labai svarbi norint ugdyti piliečius kurie suprastų savo poziciją ne tik mokykloje, bet ir platesnėje bendruomenėje.

IŠVADOS

- Besikeičiančios technologijos skatina mokyklas labiau, atsiverti visuomenei, bendradarbiauti su vietinėmis bendruomenėmis, didinant pilietinį bei socialinį aktyvumą. Pasaulio globalizacijos kontekste atsiranda vis daugiau iniciatyvų lokalizuoti tiekimo grandines – panašus polinkis po truputį atsiranda ir švietime.
- Edukologijos psichologija pabrėžia individualizuoto švietimo naudą kai patys mokiniai pasirenka juos dominančius ugdymo kampus, koncentruojasi į projektinį mokymąsi, analizuodami skirtingas perspektyvas bei niuansus.
- Neformalusis vaikų švietimas gali tapti vienu iš instrumentų socialinei gerovei didinti, tačiau kad tai taptų realybe jis turėtų orientuotis į ateities darbo rinkai svarbių kompetencijų ugdymą.
- Moderni švietimo sistema turėtų atsisakyti mokinių reitingavimo pagal pažymius ir nuolatinės stebėsenos, verčiau skatinti pripažinti kompetencijas įgytas neformaliojo būdu, remti pilietines bei NVO organizacijas.
- Vienas didžiausių iššūkių analizuojant neformaliojo vaikų švietimo situaciją tiek Lietuvoje, tiek ir kitose šalyse yra nacionalinio lygio duomenų apie moksleivių įsitraukimą į neformalias veiklas, bei šių veiklų naudą, trūkumas. Visose analizuotose šalyse apie neformaliojo ugdymo metu įgytas kompetencijas ir naudas dažniausiai kalbama suaugusiųjų bei mokymosi visą gyvenimą kontekste.
- 4K modelis padėtų plėtoti formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo bei savišvietos dermę, stengiantis užtikrinti tęstinį, holistinį mokinių ugdymą, grįsta asmeniniu tikslų kėlimu bei refleksija

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- [1] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, *Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija*, 2005. Internetinė prieiga https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/neformalus_ugdymas/KONCEPCIJA_2012_03_29_isak_Nr._V-554.pdf
- [2] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, *Geros mokyklos koncepcija*, 2015. Internetinė prieiga [https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Geros mokyklos koncepcija.pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Geros_mokyklos_koncepcija.pdf)
- [3] EBPO, *Back to the future of education: Four OECD scenarios for schooling*, 2020. Internetinė prieiga <https://www.oecd.org/education/back-to-the-future-s-of-education-178ef527-en.htm>
- [4] EBPO, *Education policy outlook: Finland*, 2020. Internetinė prieiga <http://www.oecd.org/education/policy-outlook/country-profile-Finland-2020.pdf>
- [5] Adecco grupė, *By 2030 We Will Need To Reskill One Billion People*, 2020. Internetinė prieiga <https://www.adeccogroup.com/futuhreinsight/by-2030-we-will-need-to-reskill-one-billion-people/>.
- [6] Accenture, *Closing the Skills Gap in the Future Workforce*, 2018. Internetinė prieiga <https://www.accenture.com/ro-en/insights/future-workforce/transforming-learning>.
- [7] David J. Deming, *The Growing Importance of Social Skills in the Labor Market*, 2017. Q. J. Econ., pp. 1593–1640, 2017, DOI: 10.1093/qje/qjx022.
- [8] Pasaulio Ekonomikos Forumas, *Schools of the Future: Defining New Models of Education for the Fourth Industrial Revolution*, Internetinė prieiga http://www3.weforum.org/docs/WEF_Schools_of_the_Future_Report_2019.pdf
- [9] Pasaulio Ekonomikos Forumas, *The Future of Jobs Report*, 2018. Internetinė prieiga http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf
- [10] P. Griffin, B. McGaw, E. Care, *Assessment and teaching of 21st century skills*, vol. 9789400723245. Springer Netherlands, 2012.
- [11] EBPO, *Skills Strategy 2019: Skills to Shape a Better Future*, 2019. DOI: 10.1787/9789264313835-en
- [12] Europos vadovų taryba, *Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning*, 2018. Internetinė prieiga [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=LT#:~:text=](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/uri=CELEX:32018H0604(01)&from=LT#:~:text=)
- [13] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, *Bendrujų programų atnaujinimo gairės*, 2019. Internetinė prieiga https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/01/bendruju_programu-atnaujinimo-gaires_internetine-versija.pdf

- [14] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Neformaliojo ugdymo aktualijos, 2012. Internetinė prieiga https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/2012-12_Nr_20_Neformaliojo%ugdyimo%aktualijos.pdf
- [15] General Financing, Investicija i vaikų ugdymą, 2020. Internetinė prieiga <https://www.gfbankas.lt/blogas/sporto-burelius-vejasi-meno-uzsiemimai-tevai-nori-ne-tik-judriu-bet-ir-kurybisku-vaiku/>
- [16] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas, 2006. Internetinė prieiga https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/110_0b6c475320b84c4e5b6c3898f8042381.pdf
- [17] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Lietuvos švietimas. Tik faktai. Metinis pranešimas, 2010. Internetinė prieiga <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Lietuvos%svietimas2010.pdf>
- [18] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Neformalusis vaikų švietimas | Statistika, 2018. Internetinė prieiga [https://www.smm.lt/uploads/documents/teisine_informacija/statistika/Neformalusis vaikų švietimas 2018_ Statistika kitaip.pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/teisine_informacija/statistika/Neformalusis_vaiuku_svietimas_2018_Statistika_kitaip.pdf)
- [19] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, *Mokiniai, dalyvaujaunty neformaliajame švietime*, 2008. Internetinė prieiga [https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/MOKINIAI_DALYVAUJANTYS_NEFORMALIAJAM E_SVIETIME_2008.pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/MOKINIAI_DALYVAUJANTYS_NEFORMALIAJAM_E_SVIETIME_2008.pdf)
- [20] B. Žygaitienė, J. Sinkevičienė, *Neformalusis technologinis vaikų ugdymas Vilniaus mieste*, vol. 119, no. 3, 2015, DOI: 10.15823/p.2015.023.
- [21] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, *STE(A)M neformalusis vaikų švietimas: problemos ir galimybės. Kas yra STE(A)M?*, 2015. Internetinė prieiga https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/Neformalusis-vaiku-svietimas_2016%20Nr8.pdf
- [22] TIMSS tyrimo rezultatai, 2015 Internetinė prieiga <http://timssandpirls.bc.edu/timss2015/international-results/timss-2015/science/classroom-instruction/resources-for-conducting-science-experiments/>
- [23] EBPO, *Recognition of Non-formal and Informal Learning Pointers for policy development*, 2010. Internetinė prieiga <http://www.oecd.org/education/innovation-education/44870953.pdf>
- [24] Albinas Kalvaitis, *Igytų kompetencijų įvertinimo ir pripažinimo sąlygos bei galimybės pasirenkamojo vaikų ugdymo organizacijoje*, 2013. Internetinė prieiga https://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/tyrimai/failai/NU_tyrimo_ataskaita.pdf
- [25] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Pažintinės kultūrinės veiklos organizavimas mokykloje: dabartis ir ateities galimybės | Švietimo problemos analizė, 2020. Internetinė prieiga <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/Pažintinės-kultūrinės-veiklos-mokykloje.pdf>
- [25] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Pažintinės kultūrinės veiklos organizavimas mokykloje: dabartis ir ateities galimybės | Švietimo problemos analizė, 2020. Internetinė prieiga <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/Pažintinės-kultūrinės-veiklos-mokykloje.pdf>

- [26] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Socialinis-pilietinis ugdymas per praktinę veiklą: mokyklų atstovų ir mokinių patirtys | Švietimo problemos analizė, 2020. Internetinė prieiga https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/09/Socialine-pilietine-veikla_elektroninis.pdf
- [27] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Švietimo būklės apžvalga, 2019. Internetinė prieiga <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2019/10/Svietimo-bukles-apzvalga-2019-web.pdf>
- [28] Jaunimo reikalų departamentas, Jaunimo savanoriškos tarnybos tyrimo apžvalga, 2019. Internetinė prieiga <https://www.jrd.lt/savanoryste/jst/jaunimo-savanoriskos-tarnybos-tyrimo-apzvalga-2019-m>
- [29] A. R. Saavedra, Academic Civic Mindedness and Model Citizenship in the International Baccalaureate Diploma Programme, 2016. Internetinė prieiga <https://doi.org/10.1080/00377996.2015.1094722>
- [30] S. H. Billig, Implementing service-learning in elementary schools to enhance inclusion, in *International Perspectives on Inclusive Education*, vol. 12, Emerald Group Publishing Ltd., 2017, pp. 75–94.
- [31] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Savišvietos ir neformaliuoju būdu įgytų kompetencijų pripažinimas, 2016. Internetinė prieiga https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Savišvietos_pripazinimas_GALUTINIS.pdf
- [32] Ontario Ministry of Education, Policy/Program Memorandum No. 124a. Internetinė prieiga <http://www.edu.gov.on.ca/extra/eng/ppm/124a.html>
- [33] BMBF, Recognition of non-formal and informal learning in Germany, 2008. Internetinė prieiga <https://www.oecd.org/germany/41679496.pdf>
- [34] Europos komisija, Learning to participate through formal, non-formal and informal learning | Finland, Internetinė prieiga <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/en/content/youthwiki/57-learning-participate-through-formal-non-formal-and-informal-learning-finland>
- [35] A. Karttunen, *2016 update to the European inventory on validation of non-formal and informal learning | Finland report*, 2016. Internetinė prieiga https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2016/2016_validate_FI.pdf
- [36] Suomijos Švietimo ministerijos vaikų ir jaunimo politikos darbo grupė, *The National youth work and youth policy programme 2020-2023*. Internetinė prieiga https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162381/OKM_2020_4.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- [37] Suomijos skautai,, Žiedinės ekonomikos tyrimas, 2020. Internetinė prieiga. Internetinė prieiga https://pof-backend.partio.fi/wp-content/uploads/2020/09/oske_raportti_A4_web.pdf
- [38] Youth Scotland, *HI-5 Awards*, Internetinė prieiga <https://www.youthscotland.org.uk/awards/hi5-awards/>.
- [39] Youth Scotland, *Dynamic Youth Awards*. Internetinė prieiga <https://www.youthscotland.org.uk/awards/dynamic-youth-awards/>.